

Anna Jylhä
Severina Hujanen
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö, 2023

KUVAKOMMUNIKAATION HYÖDYT JA HAASTEET SEKSUAALITERVEYDESTÄ KOMMUNIKOITAESSA

TIIVISTELMÄ

Anna Jylhä & Severina Hujanen

Kuvakommunikaation hyödyt ja haasteet seksuaaliterveydestä kommunikoidessa

47 sivua ja 1 liite

Syksy 2023

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia kuvakommunikaation hyötyjä ja haasteita seksuaaliterveydestä kommunikoidessa. Opinnäytetyössä käytetään tutkimuskysymyksiä: Mitä hyötyjä kuvakommunikaatiosta on seksuaaliterveydestä kommunikoidessa ja mitä haasteita kuvakommunikaatioon liittyy seksuaaliterveydestä kommunikoidessa? Opinnäytetyön tavoitteena on edistää kuvakommunikaatiomateriaaleja käyttävien henkilöiden tiedonsaantia seksuaaliterveyden teemoista. Kuvakommunikaatio on puhetta tukeva ja korvaava kommunikointimenetelmä, jossa sanojen tukena toimivat kuvat. Yhteistyökumppanina toimi kuvakommunikaatiomateriaaleja tuottava Selkoseks -innovaatio ja työskentelevä toimintaterapeutti (YAMK) ja erityistason seksuaaliterapeutti (NACS) Henna Suikki, yksi Selkoseks -innovaation kehittäjistä. Selkoseks -innovaatio tuottaa selkokuvakommunikaatiomateriaaleja, oppaita ja koulutuksia selkeästi ja ikätason mukaisesti vammaisille henkilöille ja heitä auttaville.

Tutkimuksen toteuttamistavaksi valikoitiin kyselylomake, joka sisälsi 17 kysymystä. Kyselylomakkeeseen vastasi 20 eri sosiaali- ja terveystieteiden työskentelevää henkilöä. Kyselylomakkeen vastauksia analysoidaan laadullisen ja määrällisen sisältöanalyysin menetelmin. Vastauksia teemoitettiin: miten ammattilainen hyötyi, mitä haasteita koettiin, miten seksuaaliterveyden teemoista kommunikoidessa hyödyttiin kuvakommunikaatiosta, miten kokee seksuaaliterveydestä keskustelun työssään? Tuloksena voidaan todeta, että kuvakommunikaatiosta on hyötyä seksuaaliterveyden teemoista kommunikoidessa. Kuvakommunikaatio lisää asioihin konkretiaa, lisää ymmärrystä ja madaltaa keskustelijan kynnyksiä keskustella teemoista ja antaa ihmiselle tavan kommunikoida. Haasteina nähdään kuvien puutteellisuus, niiden käytön vievä aika ja ettei kuvia ole aina saatavilla.

Asiasanat: kuvakommunikaatio, seksuaaliterveys, Selkoseks

ABSTRACT

Anna Jylhä & Severina Hujanen

The benefits and challenges of picture communication when communicating about sexual health

47 pages and 1 appendix

Fall 2023

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor of Social Services

Socionom

The purpose of the thesis was to explore the benefits and challenges of picture communication in communicating about sexual health. The research questions used in the thesis are: what are the benefits of picture communication when communicating about sexual health and what are the challenges of picture communication when communicating about sexual health? The aim of this thesis is to promote knowledge of sexual health topics among people who use picture communication materials. Picture communication is a method of communication that supports and replaces speech, using images as a support for words. The partner was Selkoseks Innovation, a producer of picture communication materials, and Henna Suikki, an occupational therapist (YAMK) and specialised sexual therapist (NACS), one of the developers of the Selkoseks Innovation. The Selkoseks innovation produces clear and age-appropriate communication materials, guides and trainings for people with disabilities and those who help them.

A questionnaire was chosen as the method of conducting the survey, which contained 17 questions. The questionnaire was answered by 20 people working in different social and health care sectors. The answers to the questionnaire will be analysed using qualitative and quantitative content analysis methods. The responses were themed: how did the professional benefit, what challenges were experienced, how did the communication of sexual health topics in the context of image communication benefit, how do you feel about discussing sexual health in your work? As a result, it can be concluded that picture communication is useful when communicating about sexual health issues. Picture communication makes things more concrete, increases understanding and lowers the threshold for the discussant to discuss the issues and gives people a way to communicate. Challenges include the lack of pictures, the time it takes to use them and the fact that pictures are not always available.

Keywords: picture communication, sexual health, Selkoseks

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 VAMMAISUUS.....	7
2.1 Vammaispalvelulaki muutoksessa	8
2.2 Vammaisten ihmisoikeudet	9
3 SEKSUAALISUUS JA SUKUPUOLI	10
3.1 Sukupuoli ja sukupuolen moninaisuus	12
3.2 Seksuaali- ja lisääntymisterveysoikeudet.....	14
4 VAMMAISUUS JA SEKSUAALISUUS.....	15
5 PUHETTA TUKEVAT JA KORVAAVAT KOMMUNIKOINTIMENETELMÄT	16
6 KUVAKOMMUNIKAATIO JA SEKSUAALITERVEYS	20
7 SELKOSEKS – INNOVAATIO JA HENNA SUIKKI	21
8 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA TUTKIMUSYMPÄRISTÖ	22
9 AINEISTON KERUU JA AINEISTO	23
10 LAADULLINEN JA MÄÄRÄLLINEN SISÄLTÖANALYYSI	24
11 TULOKSET	25
11.1 Vastaajien ammattiryhmät ja työskentely alue	25
11.2 Kuvakommunikaation käyttö	27
11.3 Eri asiakasryhmät.....	27
11.4 Kuvakommunikaation hyödyt ja haasteet.....	29
11.5 Hyödyt seksuaaliterveydestä kommunikoitaessa	30
11. 6 Haasteet seksuaaliterveydestä kommunikoitaessa.....	31
11.7 Seksuaaliterveyden tärkeys	32
11.8 Selkoseks-innovaation tunnettavuus.....	33
12 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	34
13 POHDINTA	36

LÄHTEET.....	39
LIITE 1. KYSELYLOMAKE	45

1 JOHDANTO

Vammaisten seksuaalisuuteen suhtaudutaan edelleen tabuna, vaikka vammaiset usein kokevat, että ovat seksuaalisuuden teemoissa aivan samanlaisia kuin muutkin ihmiset. Seksuaalisuuden koetaan olevan merkittävä osa vammaisen elämää. (Laitinen & Pietilä, 2022 s.55.) Kuten Laitinen ja Pietiläkin tuovat esille, myös oman kokemuksemme mukaan vammaisten henkilöiden seksuaalisuus ja seksuaaliterveyden teemat ovat edelleen tabuja yhteiskunnassamme.

Maailma on täynnä kuvia. Meidän kaikkien arjessa näkyviä kuvaviestimisen muotoja ovat liikennemerkkit ja rakennusten opaskyltit. Kielellisen saavutettavuuden näkökulmasta kuvilla on iso merkitys. Kuvakommunikaatiota käyttävät apunaan sellaiset henkilöt, joilla on puheen tuottamisen ja ymmärtämisen haasteita tai esteitä. (Ydinasia, i.a.) Kuvakommunikaation hyötyjä seksuaaliterveydestä kommunikoitaessa on tutkittu hyvin vähän Suomessa, ja vammaistutkimuksen ala on Suomessa vielä hyvin nuori. Vammaistutkimuksen tarkoituksena on tutkia vammaisuutta, sekä yhteiskunnassamme että kansainvälisistä näkökulmista ja myös kulttuurisesta, sosiaalisesta ja poliittisesta näkökulmasta. Vammaistutkimuksen tarkoituksena on myös tarkastella vammaisten henkilöiden ja muun yhteiskunnan välistä eriarvoisuutta. (Vammaistutkimus, 2022.)

Suomessa on käynnissä vammaispalvelulain uudistus. Uudistettu vammaispalvelulaki korostaa entistä enemmän henkilökeskeistä hoitoa ja itsemääräämisoikeutta (Sosiaali- ja terveysministeriö, i.a.) Lakimuutoksella pyritään huomioimaan itsemääräämisoikeuden merkitys päätöksenteossa ja kannustaa palveluntarjoajia ottamaan vammaisen asiakkaan mukaan oman hoidon suunnitteluun ja toteuttamiseen. Lisäksi laki vaatii tiiviimpää yhteistyötä palveluntarjoajien ja vammaisten, sekä heidän perheidensä ja hoitajiensa välillä sen varmistamiseksi, että tarjotut palvelut toteutetaan heidän tarpeidensa mukaan (HE 191/2022). Muutoksilla pyritään edistämään vammaisten hyvinvointia ja elämänlaatua. Syyskuussa 2023 sosiaali- ja terveysministeriö

antoi tiedoksi, että uusi vammaispalvelulaki astuu voimaan vasta 01.01.2025. (Sosiaali- ja terveysministeriö, i.a.).

Tarkoituksenamme opinnäytetyössämme oli tutkia kuvakommunikaation hyötyjä ja haasteita seksuaaliterveydestä kommunikoitaessa. Tutkimuksen toteuttamistavaksi valitsimme kyselylomakkeen. Tavoitteenamme opinnäytetyössämme on edistää kuvakommunikaatiomateriaaleja käyttävien henkilöiden tiedonsaantia seksuaaliterveyden teemoista. Yhteistyökumppaniksemme valikoitui kuvakommunikaatiomateriaaleja tuottava Selkoseks -innovaatio ja työskentelevä toimintaterapeutti (YAMK) ja erityistason seksuaaliterapeutti (NACS) Henna Suikki. Henna Suikki työskentelee Selkoseks -innovaatiossa ja on yksi sen kehittäjistä. Selkoseks tuottaa selkokuvakommunikaatiomateriaaleja selkeästi ja ikätason mukaisesti vammaisille henkilöille ja heitä auttaville. (Henkilökohtainen tiedoksianto, 16.03.2023).

2 VAMMAISUUS

Vammaisuus on moninainen ilmiö, jolle ei ole yksiselitteistä määritelmää (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2021). YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (2016) määrittelee vammaisuutta seuraavasti: ”Vammaisiin henkilöihin kuuluvat ne, joilla on sellainen pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, joka vuorovaikutuksessa erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa.” Vammaisuuteen on aiemmin suhtauduttu enemmän lääketieteellisellä painoarvolla: diagnooseilla ja kuntoutuksen tarpeella. Tällä hetkellä painoarvo on siirtynyt yksilön suhteesta ympäröivän yhteiskunnan kanssa. Tätä kutsutaan sosiaaliseksi malliksi. (Vammaisuus, 2022.)

Kehitysvammaisuus on henkilön vaikeutta oppia ja soveltaa oppimaansa. Kehitysvammaisuus voi kuulua myös ymmärryksen ja elämänhallinnan haasteita. Kehitysvammaisia henkilöitä on Suomen väestössä noin 1 %. Kehitysvammaisuutta määritellään World Health Organization (WHO) ICD-10-tautiluokituksen mukaan tilaksi, jossa henkisen toiminnan kehitys on estynyt tai häiriintynyt synnynnäisen tai kehitysiässä saadun sairauden, vian tai vamman vuoksi. Kehitysvammaisuus voidaan jakaa neljään eri luokkaan; lievä, keskivaikea, vaikea ja syvä kehitysvammaisuus. Lievemmillä kehitysvamman piirteillä on paremmat mahdollisuudet sopeutua ympäristöön. Kehitysvammaisuus todetaan yleensä moniammatillisen arvion perusteella. Vaikka lapsella todettaisiin kehitysvamma, hän jatkaa kasvua ja kehitystä omassa tahdissaan. (Åberg, 2021.) Vammaisuus ei ole ainoastaan palveluihin tai järjestelmään liittyvä kysymys, vaan myös osa minäkuvaa ja identiteettiä. Vammaisella henkilöllä tulisi olla oikeus määritellä itse itsensä ja elämänsä. Vammaisuus on tärkeää nähdä ihmisoikeuskysymyksenä. (Nurmi-Koikkalainen, 2017, s.12.)

2.1 Vammaispalvelulaki muutoksessa

Vammaispalveluita on ennen ohjannut kaksi eri lainsäädäntöä: Laki kehitysvammaisten erityishuollosta ja laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista. (Nurmi-Koikkalainen, ym., 2017, s.10.) Nämä kaksi lakia on tarkoitus yhdistää yhdeksi vammaispalvelulaiksi. Uudistetun vammaispalvelulain on tarkoitus sisältää merkittäviä muutoksia ja päivityksiä, joilla pyritään parantamaan vammaisten oikeuksia ja hyvinvointia. Lakimuutoksen tarkoituksena on tukea vammaisten itsenäistä elämää ja turvata heidän itsemääräämisoikeutensa (Valtioneuvosto, 2023). Laissa korostetaan myös vammaisten henkilöiden yhtäläisten palvelujen ja tuen saatavuuden tarvetta riippumatta heidän sijainnistaan Suomessa (Invalidiliitto, 2023). Uudistettu vammaispalvelulaki vahvistaa myös vammaisten suojaa syrjintää ja hyväksikäyttöä vastaan.

Sanna Marinin hallitus aloitti vammaispalvelulain uudistuksen ja Suomen eduskunta hyväksyi vammaispalvelulain uudistuksen. Uuden vammaispalvelulain oli tarkoitus astua voimaan 01.10.2023 alkaen. Marinin hallituksen esittämässä vammaispalvelulaissa tuotiin esille, että jokaisella vammaisella henkilöllä pitää olla oikeus omaan itsenäiseen elämään ja siihen liittyvään itsemääräämisoikeuteen, yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon. Uudistuksessa otettiin huomioon tiedonsaannin selkeys ja yksilökohtaisuus. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2023a.) Petteri Orpon hallitus avasi vammaispalvelulain käsittelyn uudelleen kustannusvaikutusten arviointiin vedoten. Uudistetun vammaispalvelulain oli tarkoitus astua voimaan 01.10.2024. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2023b.) Syyskuussa 2023 sosiaali- ja terveysministeriö antoi tiedoksi, että uusi vammaispalvelulaki astuu voimaan vasta 01.01.2025. (Sosiaali- ja terveysministeriö, i.a.). Yhdenvertaisuusvaltuutettu on antanut uuden vammaispalvelulain siirtämisestä lausunnon 15.08.2023 (Yhdenvertaisuusvaltuutettu, 2023), jossa toteaa, että vammaispalvelulain voimaantulon siirtäminen keskeyttää lain toimeenpanon valmistelun. Hallituksen esityksessä on viitattu kustannusvaikutusten arviointiin ja tällä perusteella voimaantuloaikaa on lykätty. Yhdenvertaisuusvaltuutettu osoittaa launnossaan huolensa siitä, että laissa tavoitellut parannukset vesittyvät näiden säästötoimien vuoksi. Lain lykkääminen vaikuttaa myös kehitysvammaisten ihmisten erityisen osallisuuden tuen tarjoamiseen, joka oli merkittävä uudistus uudessa vammaispalvelulaissa. (Yhdenvertaisuusvaltuutettu, 2023.) Kannamme myös samaa huolta, että säästötoimet voivat muuttaa lakia radikaalisti ja asettaa jo valmiiksi huonommassa osassa olevat vammaiset ihmiset vielä huonompaan tilanteeseen.

2.2 Vammaisten ihmisoikeudet

Ihmisoikeudet kuuluvat meistä jokaiselle. Ihmisoikeudet ovat valtioiden välisiä kansainvälisiä sopimuksia. (Ihmisoikeus.net, i.a.) Ihmisoikeudet ovat universaaleja ja ne kuuluvat kaikille ihmisille maailmassa. Kaikilla ihmisillä on oikeus vapauteen, omaisuuteen ja elämään. Ihmisoikeuksia ei voi ottaa ihmiseltä pois. Kaikki ihmisoikeudet ovat yhtä tärkeitä, eikä niitä voi laittaa

tärkeysjärjestykseen. Ihmisoikeuksien yleismaallisessa julistuksessa tuodaan esille, että jokaisella ihmisellä on oikeus mielipiteeseen, sananvapauteen, yksityisyyteen ja perhe-elämän suojaan. Ihmisoikeuksien yleismaallisessa julistuksessa tuodaan myös esille syrjinnän kieltö sekä oikeus sosiaaliturvaan. (Ihmisoikeusliitto, i.a.)

Vammaisten syrjintä on yksi yleisimmistä syistä, miksi yhdenvertaisuusvaltuutettuun otetaan yhteyttä. (Yhdenvertaisuusvaltuutettu, i.a.-a) Vammaisia ihmisiä pidetään nyky-yhteiskunnassa vähemmistöryhmänä, joka kokee leimaamista ja epäasiallista kohtelua ja syrjintää. Radikaali vammaisliike on nostanut vammaisten ihmisten ihmisoikeuksia ja kokemaa syrjintää enemmän esille Suomessa. Vammaispalveluissa on kyse vammaisten ihmisten perusoikeuksista ja oikeudenmukaisuuden toteutumisesta. Vammaisuudesta puhuttaessa on tärkeää keskittyä mahdollisuuksiin ja voimavaroihin enemmän kuin rajoitteisiin ja estäviin tekijöihin. (Vammaisuus, 2022.)

Yhtenä tärkeimpänä vammaisten ihmisoikeuskysymyksenä nähdään esteettömyys. Esteettömyydellä tarkoitetaan rakenteellisten esteiden poissaoloa, eli fyysistä esteettömyyttä ja sosiaalista esteettömyyttä, eli syrjimätöntä ilmapiiriä. Esteettömyyden edellytyksenä on vammaisille tarjottavat apuvälineet ja positiivinen erityiskohtelu (Suomen YK-liitto, i.a.) Positiivisella erityiskohtelulla tarkoitetaan toimenpiteitä, joilla voidaan parantaa tiettyyn ryhmään tai vähemmistöön kuuluvien ihmisten asemaa tai oikeuksia. Positiivinen erityiskohtelu on yksi yhdenvertaisuuden toteuttamisen muodoista. (Yhdenvertaisuusvaltuutettu, i.a.-b)

3 SEKSUAALISUUS JA SUKUPUOLI

Seksuaalisuus on laaja ihmisyyden osa, joka muuttuu läpi elämän. Se on luonnollinen asia, joka on jo ihmisellä lapsesta asti. Kasvatus, kulttuuri, perhe ja uskonnollinen tausta voivat vaikuttaa siihen, miten suhtaudumme

seksuaalisuuteen ja miten ilmaisemme omaa seksuaalisuuttamme. Seksuaalisuuden kattotermin alle sisältyy seksuaalinen kehitys ja seksuaalinen suuntautuminen, biologinen sukupuoli, sosiaalinen sukupuoli-identiteetti sekä lisääntyminen. Seksuaalisuutta voi olla välillä haastavaa määritellä tarkasti. (Terveyskylä, 2021.) Seksuaalisuuteen kuuluu hellyys, aistillisuus, läheisyys ja avoimuus sekä yhteenkuulumisen, kontaktin, turvallisuuden ja fyysisen ja psyykkisen tyydytyksen tarpeet (Virtanen, 2023a.). Vaikka seksuaalisuus ja seksi ovat samankaltaisia sanoja, pelkkä seksi ei ole seksuaalisuutta.

Seksuaalisuus kulkee ihmisen mukana koko ihmisen elämänkaaren ajan. Lapsuudessa syntyy perusteet ihmisen seksuaaliselle minäkuvalle ja kehitykselle. Murrosiässä ihminen kasvaa ja kehittyy. Murrosiässä tapahtuu ensimmäisiä konkreettisia muutoksia, kun nuoren keho ja sukuelimet muuttuvat ja muotoutuvat. Murrosiässä seksuaalinen identiteetti etsii itseään ja koetaan ihastumisia, rakastumisia ja mahdollisesti parisuhteita. Murrosiän jälkeen aikuisuudessa lähdetään pohtimaan perheen perustamista ja aletaan olemaan jo vakiintuneempia oman seksuaalisen identiteetin kanssa. Ikääntyneenä nämä lapsuuden, nuoruuden ja aikuisuuden kokemukset vaikuttavat seksuaalisuuteen. (Kosunen, Cacciatore, & Hervonen, 2003.) Koska seksuaalisuus on muuttuva, kasvava ja muovautuva osa ihmisyyttä, on luonnollista, että esimerkiksi seksuaaliset halut muuttuvat elämän aikana useasti.

Seksuaalinen suuntautuminen kuvaa sitä, keneen ihminen kokee eroottisesti, emotionaalisesti tai seksuaalisesti vetoa (Väestöliitto, 2018). On myös luonnollinen osa ihmisyyttä, ettei koe eroottista mielenkiintoa jatkumona läpi elämän, sillä seksuaaliset halut voivat vaihdella ja aaltoilla elämän eri vaiheissa. Osa ihmisistä ei koe ollenkaan seksuaalista vetovoimaa tai kokevat sitä vain vähän elämänsä aikana. Heitä kutsutaan aseksuaaleiksi (Seta, i.a. -a).

Seksuaalinen suuntautuminen on yksilön itsensä määriteltävissä. Vaikka seksuaalisuus ja seksuaalinen suuntautuminen ovat muovautuvia asioita elämässä, voi yksilölle luoda tietynlaista turvaa ja selkeyttä luokitella itsensä esimerkiksi homo-, hetero-, pan-, bi- tai aseksuaaliksi. Yleisintä on, että seksuaalinen suuntautuminen alkaa selkeytyä murrosiästä lähtien. Tutkimukset

osoittavat, että yhä useampi sateenkaarinuorista osaa nimetä seksuaalisen suuntautumisensa entistä aiemmin. (Seta ry, i.a. -b.) Sateenkaarinuorilla tarkoitetaan seksuaaliselta suuntautumiseltaan ja sukupuoleltaan moninaisia nuoria (Seta ry, 2023a). Toisaalta vaikka ihminen luokittelisi itsensä esimerkiksi heteroksi, ei asia ole aina niin mustavalkoinen. Heteroksi itsensä mieltävä voi silti kokea viehätystä samaan sukupuoleen (Seta ry, i.a. -c). Myös itsensä homoksi tai lesboksi kokevilla henkilöillä voi olla seksuaalisia kokemuksia vastakkaisen sukupuolen kanssa. On mahdollista, että yhteiskunnan heteronormatiivisuus on vahvasti vaikuttava tekijä, joka luo kynnyksen tutkia omaa seksuaalisuutta tiiviimmin ja aiemmin.

Seksuaalinen minäkuva on tärkeä osa ihmisyyttä ja määrittää paljolti persoonaamme. Seksuaalisen minäkuvan kautta hahmotamme oman sukupuolen ja suhteemme toisiin sukupuoliin, läheisyyteen, intiimiyteen, sekä seksuaalisiin toimintoihin. (Tampereen korkeakouluuyhteisö, 2023.) Hyvä seksuaalinen itsetunto ja itsetuntemus voivat auttaa pitäytymään omissa rajoissaan suhteessa toisiin ihmisiin. Mikäli yksilö kokee itsensä arvottomaksi ja heikoksi, on hänen huomattavasti vaikeampaa puolustaa itseään. Seksuaalinen väkivalta ja hyväksikäyttö on aina tekijän, eikä missään tapauksessa uhrin vika (Mäki, 2017).

3.1 Sukupuoli ja sukupuolen moninaisuus

Sukupuoli on osa identiteettiämme. Sukupuoli on moninainen käsite, jolla voidaan viitata juridiseen sukupuoleen, henkilön fyysisiin sukupuolitettuihin ominaisuuksiin, kuten anatomiaan, kromosomeihin tai hormoneihin, sekä sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolikokemukseen. Suomessa juridisia sukupuolia on kaksi: mies ja nainen, joista toiseen ihminen määrittellään syntyessään. Intersukupuolisina syntyneiden sukupuolta ei pystytä määrittellä yksiselitteisesti mieheksi tai naiseksi anatomian tai hormonien perusteella. Tästä huolimatta lääkäri määrittelee intersukupuolisille juridisen sukupuolen lapsen syntyessä. (Terveystieteiden tutkimuskeskus, 2023.)

Sukupuoli-identiteetin muodostumiseen vaikuttavat niin biologia, kuin kulttuuriset, psyykkiset, sosiaaliset ja kasvatuksellisetkin tekijät. Nyky-yhteiskunnassa sukupuoliin suhtaudutaan moninaisena ilmiönä, eikä niinkään kaksijakoisena. (Suomen Lääkäriliitto, i.a.) Ranskalainen filosofi Simone de Beauvoir (1949) on ilmaissut jo 1940-luvulla, että sukupuoli ei ole vain kaksijakoinen itsestään selvä asia. Sukupuoli ei ole jaettavissa kahteen, toisilleen vastakkaisiin ja toisistaan eroaviin sukupuoliin, sillä sukupuolen ilmenemismuodot ovat paljon moninaisemmat (Seta, i.a.-d.). Suomessa Seta ry (i.a.-d.) ajaa eteenpäin, että jokaisella ihmisellä kuuluisi olla oikeus määritellä itse oma sukupuolikokemuksensa ja seksuaalinen suuntautumisensa.

Genetiikka ja hormonaaliset tekijät toimivat biologisen sukupuolen perustana ja määrittävät näin fyysisiä ja psyykkisiä sukupuolen ominaisuuksia (Suomen Lääkäriliitto, i.a.). Cis-sukupuolisella henkilöllä tarkoitetaan henkilöä, jonka sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen ilmaisu vastaa syntymässä määriteltyä sukupuolta. Cis toimii vastakohtana sanalle trans. (Seta ry, 2023a.) Transsukupuolisuudeksi kutsutaan sitä, että henkilöllä on vakaa, pitkäaikainen ja jäsentynyt kokemus siitä, että kuuluu hänelle syntyessään määritellyn sukupuolen sijaan vastakkaiseen sukupuoleen (Terveyskirjasto, 2023). Transsukupuolisuus on osa luonnollista sukupuolen moninaisuutta. Monilla sukupuolidysforiaa kokevilla on myös kehodysforiaa, jota aiheuttaa kokemus vääränlaisista fyysisistä ominaisuuksista (Sukupuolen osaamiskeskus, i.a.). Sukpuolidysforiaa voidaan lievittää erilaisilla kehoa muokkaavilla toimenpiteillä, kuten sukupuolenkorjausleikkauksilla ja hormonihoidoilla. Nykyisin lähes 2000 ihmistä hakeutuu vuosittain Suomessa sukupuoli-identiteetin tutkimuksiin. Onkin todennäköistä, että trans-ihmisyyden luultua yleisempää, mutta luotettavia väestötutkimuksia ei ole saatavilla. (Terveyskirjasto, 2023.)

Uusi laki sukupuolen juridisesta vahvistamisesta tuli voimaan 3.4.2023. Sukupuolen juridinen vahvistaminen vaatii lain mukaan selvityksen siitä, että hakija kuuluu pysyvästi vahvistettuun sukupuoleen, täysi-ikäisyyttä, sekä Suomen kansalaisuuden tai asuinpaikan Suomesta (L 295/2023). Lisäksi esimerkiksi Seta ry on pitkään ajanut lakimuutosta kolmannesta juridisesta sukupuolesta. Kolmas juridinen sukupuoli mahdollistaisi sen, että ihmiset, jotka

kokisivat kolmannen sukupuolen omakseen, olisivat selkeästi myös lain silmissä näkyviä yksilöitä, eivätkä jatkuvasti joutuisi kokemaan virheellistä sukupuolitusta kahteen juridiseen sukupuoleen. Tällä hetkellä kolmas sukupuoli on käytössä ainakin muun muassa Saksassa, Australiassa, Intiassa, Nepalissa ja Uudessa-Seelannissa (Seta ry, i.a.-d.).

3.2 Seksuaali- ja lisääntymisterveysoikeudet

Seksuaalinen minäkuva on tärkeä osa seksuaaliterveyttä ja sen kehitystä. Minäkuva rakentuu vahvasti jo lapsuudessa. Arvostava kohtaaminen, vapaus nauttia omasta kehosta ja lapsuuden myönteiset kokemukset rakentavat perustaa positiiviselle minäkuvalle. (Terveyskylä, 2018.) Nuoruudessa pohditaan paljon omaan seksuaali-identiteetin ja sukupuoleen liittyviä teemoja (Santalahti, 2018). Seksuaaliterveyteen kuuluu vapaus ilmaista omaa seksuaalisuuttaan itselle sopivalla tavalla. Omaan kehoon tutustuminen edistää seksuaaliterveyttä, jolloin voi tutkia esimerkiksi millaisesta kosketuksesta itse pitää ja toivoo mahdolliselta kumppanilta. Seksuaaliterveyteen liittyy myös itsemääräämisoikeus ja mahdollisen kumppanin rajojen kunnioittaminen. Kaikilla on oikeus fyysiseen koskemattomuuteen. Seksuaaliterveyteen sisältyy ehkäisystä huolehtiminen, lisääntymiseen liittyvät toiveet tai päätökset, sekä esimerkiksi rintojen säännöllinen tarkkailu rintasyövän varalta. (Terveyskylä, 2018.)

Ihmisoikeudet.net (i.a.-a) määrittelee seksuaali- ja lisääntymisterveysoikeuksia seuraavasti: "Seksuaali- ja lisääntymisterveysoikeuksilla tarkoitetaan yksilön oikeutta päättää tietoisesti ja vastuullisesti omaan seksuaalisuuteensa liittyvistä asioista, ilman painostusta tai väkivallan uhkaa." Seksuaalioikeudet ovat Suomessa ihmisen perusoikeuksia, jotka on taattu kansainvälisillä sopimuksilla ja kuuluvat kaikille (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos, 2022). Jos seksuaalioikeudet eivät toteutuisi, eivät kaikki ihmisten perusoikeudet voisi toteutua. Seksuaali- ja lisääntymisterveyteen liittyviä oikeuksia ovat: oikeus yksityiseen, oikeus seksuaalisuuteen ja tietoon seksuaalisuudesta, oikeus näkyä, oikeus vaikuttaa, oikeus suojella itseään ja tulla suojelluksi ja oikeus

seksuaaliterveyden palveluihin. Euroopan unioni ja sen jäsenvaltiot ovat sitoutuneet edistämään ja jakamaan tietoa sukupuolten tasa-arvosta ja ihmisoikeuksista. (Ihmisoikeudet.net, i.a.-b.)

4 VAMMAISUUS JA SEKSUAALISUUS

Monilla ihmisillä on ennakkoluuloja vammaisuutta ja seksuaalisuutta kohtaan. Vammaisuus ja siihen liittyvät sairaudet ovat yksilöllisiä. Vammaisuus, ominaisuus, liikuntavamma, kromosomipoikkeavuus tai jokin muu ei saisi olla rajoitteena seksuaalisuudelle tai seksuaalisuuden toteuttamiselle. (Terveyskylä, 2017.) Kaikilla ihmisillä on oikeus saada tietoa seksuaalisuuteen liittyen, myös vammaisella henkilöllä. On tärkeää ottaa huomioon, ettei seksuaalisuuteen liity pelkästään seksi, vaan myös suhde omaan kehoon, sukupuoleen ja seksuaaliseen suuntautumiseen. Kuukautisista saatava tieto kuuluu myös seksuaaliterveyteen. (Huttunen & Ihantola, i.a.) YK:n yleissopimuksessa vammaisten henkilöiden oikeuksista (2016) sanotaan, että vammaisille henkilöille on tarjottava samat lisääntymis- ja seksuaaliterveyteen liittyvät palvelut.

Vammaisuudessa ja seksuaalisuudessa on huomioitava myös se, että vammaisuudella voi olla vaikutuksia ihmisen seksuaalisuuteen (Virtanen, 2023a). Vammaisia nuoria henkilöitä on myös tärkeää kannustaa seksuaaliseen itsensä ilmaisuun (Santalampi, 2018). Vammaisuus on yleensä pysyvämuotoinen tila ja sillä voi olla rajoittavaa vaikutusta toimintaan. Vammaisuudella on myös vaikutuksia ihmisen minäkuvaan, josta voi syntyä myös vaikutuksia ihmisen seksuaalisuuteen. Liikunta- ja tukielinvammoissa on usein vaikutuksia, jotka saattavat rajoittaa itsetyydytystä tai seksin harrastamista. Näin seksin harrastamisesta voi tulla vaikeaa ja vaatia paljon opettelua ja erilaisten tapojen kokeilemistä. Joskus vammaisen henkilö voi tarvita ihan konkreettista apua avustajalta. On myös tärkeää muistaa, ettei vamma välttämättä estä

hedelmällisyyttä, jolloin on tärkeää huolehtia myös ehkäisystä. (Virtanen, 2023a.) Apuvälineistä voi olla myös hyötyä vammaisen ihmisen seksuaalisuuden toteuttamisessa. Liikuntavammaiselle sormien tai käsien liikuntarajoitteen vuoksi apuväline voi helpottaa kehon tai sukuelimen kiihottamista ja koskemista. (Virtanen, 2023b.)

Selkoseksissä työskentelevä toimintaterapeutti (YAMK) ja erityistason seksuaaliterapeutti (NACS) Henna Suikki kokee (Henna Suikki, henkilökohtainen tiedoksianto, 16.3.2023), että jos halutaan puhua seksistä ja seksuaalisuudesta rohkeasti, avoimesti ja moninaisesti niin tällöin monet ihmiset mieltävät seksin ja seksuaalisuuteen liittyvät teemat yksityisasiana. “Vammaisten seksuaalisuutta, kuten kaikkea seksuaalisuuteen liittyvää keskustelua kohtaan on Suomessa hyvin kaksinaismoralistinen asenne”. Suikki (Henna Suikki, henkilökohtainen tiedoksianto, 16.03.2023) sanoo myös haastattelussaan, että:

Vammaisten ihmisten seksuaalisuutta ei yhteiskunnallisessa keskustelussa tunnisteta ja vammaisia henkilöitä pidetään liian lapsen tasoisina käymään keskustelua seksuaalisuuteen liittyen. Kuvakommunikaatiomateriaalit ennen Selkosekssiä eivät ole kuvastaneet koko seksuaalisuuden kirjon laajuutta ja moninaisuutta, myöskään ihonvärien moninaisuutta ei ole aiemmin otettu materiaaleissa huomioon. Ongelmana on myös ollut, että kuvakommunikaatiossa esiintyvät hahmot ovat hyvin lapsenomaisia, joka ei vastaa tällöin ikätasoisien keskustelun mahdollisuutta.

5 PUHETTA TUKEVAT JA KORVAAVAT KOMMUNIKOINTIMENETELMÄT

Englanninkielinen lyhenne AAC tulee sanoista augmentative, alternative ja communication. Augmentative tarkoittaa, että jotain lisätään puheeseen ja alternativella tarkoitetaan, että käytetään jotain puheen sijasta ja communication tarkoittaa kommunikointia. (American Speech-Language-Hearing Association, i.a.) AAC eli suomennettuna puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät tarkoittavat tapaa kommunikoida ja viestiä. AAC:tä voi

olla viittomien käyttämistä, kuvilla kommunikointia ja blisskieltä. Kuvilla, blisskielellä ja kirjoittamalla tapahtuvaan kommunikaatioon tarvitaan apuvälineitä, joiden tarpeen arvioinnin tekee puheterapeutti. Blisskieli on graafinen kieli, jossa bliss-symbolit ilmaisevat käsitteet ja kieliopilliset muodot. Charless Bliss loi blisskielen 1940-luvulla. Tavoitteena oli toisen maailmansodan jälkeen, että blisskielestä tulisi kansainvälinen kieli. Bliss-symbolit muodostuvat kaarista, pisteistä, ympyröistä ja muista geometrisistä peruskuvioista. (Papunet, 2022a.)

Eri puhetta tukevat ja korvaavat kommunikaatiomenetelmät avaavat mahdollisuuden kommunikoida puhevammaiselle henkilölle (Papunet, 2023b.). Kaikenikäiset ihmiset voivat käyttää AAC-menetelmiä puhetta tukevana ja korvaavana kommunikaatiomenetelmänä. AAC:ta voi käyttää myös vain lyhyen ajanjakson ajan, jolloin on jostain syystä menettänyt puhekyvyn. (American Speech-Language-Hearing Association, i.a.) Erilaisia kommunikaatioon liittyviä erityistarpeita voivat olla: oppimisvaikeus, kuulemisen vaikeus, vieraan kielen tuottamisen ja ymmärtämisen vaikeus ja puheen tuottamisen ja ymmärtämisen vaikeus (Hovilainen-Kilpinen & Oksanen, 2010). Kaikki kommunikaatio vaatii vastavuoroisuutta, joten ainoa tapa oppia puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointimenetelmiä, on käyttää niitä osana vuorovaikutusta. Ilmeillä, eleillä ja kehonkielellä on iso merkitys puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiomenetelmiä käyttäessä. Kuvakommunikaatiolla voidaan helpottaa ymmärtämistä. Tämän myötä tätä käytetäänkin puheen tukena eikä pelkästään ainoana viestinvälittäjänä. (Papunet, 2023a.)

5.1 Erilaisia kommunikaation apuvälineitä

On olemassa erilaisia kommunikaation apuvälineitä. Kommunikaation apuvälineenä voi olla erilaiset kuvakansiot, kommunikaatiotaulut, sanakansiot tai blisskieli -kansiot. (Papunet, 2020a.) Kuva- ja sanastokansioita kutsutaan yleisesti kommunikaatiokansioiksi. Ne sisältävät erilaisia kuvia ja avainsanoja. Kommunikaatiokansiot vaihtelevat käyttäjien tarpeen mukaan.

Kommunikaatiokansion tarjoaa yleensä julkinen terveydenhuolto lääkinnällisenä kuntoutuksena. Kansion avulla voidaan kommunikoida yksittäisillä sanoilla tai lauseilla. Kansioita voi olla joko suppeita tai laajoja. Suppeissa kansioissa sanastoa ja kuvia on vähemmän ja laajemmassa kansiossa voi sanoja ja kuvia olla jopa tuhansia. Laajempien kansioiden hyötynä toimii se, että ne mahdollistavat laajempaa sanastoa ja lauseiden ja kieliopin käyttöä. Suppeamman kansion hyötynä taas on sen helppokäyttöisyys, kun kuvat ovat nopeammin löydettävissä. Tärkeintä kansiossa kuitenkin on se, että se hyödyttää sen käyttäjää ja mahdollistaa hänelle kommunikointia niissä tilanteissa, kun hän sitä tarvitsee ja haluaa käyttää. (Papunet, 2020b.)

Kommunikaatiotaulut ovat yksittäisiin tilanteisiin valmistettuja kuva- tai bliss-symboli- tai sanastotauluja. Tilanteet, joissa kommunikaatiotaulua käytetään voivat olla arkisia tai uusia tilanteita, joihin tarvitsee tukea. Esimerkiksi lääkärikäynneillä voi käyttää kommunikaatiotaulua, kertoakseen lääkärille, mikä on hätänä. Kommunikaatiotaulu sisältää yleensä yksittäisiä avainsanoja, joilla pystyy kommunikoimaan. Kommunikaatiotaulua onkin siis hyvä käyttää tilanteissa, joissa tarvitsee vain rajattua sanastoa. Kommunikaatiotauluista on hyötyä, kun halutaan kertoa tunteista, omista tarpeista tai vaikka leikin ohjaamisessa. (Papunet, 2022b.) Digitalisaatio on myös mahdollistanut eri kommunikaatioappien käytön puhelimella, tableteilla ja tietokoneella. (American Speech-Language-Hearing Association, i.a.) Tietokoneeseen ja tablettiin on mahdollista asentaa ohjelmakokonaisuus, joka pystyy toimimaan apuvälineenä kommunikaatitilanteissa. Tietokoneella ja tabletilla pystytään myös mahdollistamaan esimerkiksi katseella tapahtuva laitteiden ohjaus. Tarve teknologian käytölle apuvälineenä arvioidaan aina yksilöllisesti. (Papunet, 2019.)

5.2 Kanssakeskustelijana kuvakommunikaatiota apuna käyttäen

Kanssakeskustelijan rooli on tärkeä, kun käytetään puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiomenetelmiä. Kaikki ihmiset tarvitsevat aikaa keskustelutilanteissa vastauksen miettimiseen. (Papunet, 2020c.) Kuvien käyttäminen

kommunikaatiossa ei ole ihmisille luonnollinen taito, vaan vaatii harjoittelua ja käyttöä (Ydinasia, i.a.). Onkin siis hyvä varata aikaa, kun käytetään apuna puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiomenetelmiä. Apuvälineen käyttö ei ole yhtä nopeaa kuin puheen tuottaminen. Ilmaisunvapaus on myös haasteena, joten on tärkeää tarkkailla kommunikoijan sanatonta viestintää ja ottaa tämä huomioon kommunikaatitilanteessa. (Papunet, 2020c.) On hyvä ottaa huomioon, että kuvat tarkoittavat kommunikoijille samaa asiaa (Ydinasia, i.a.). On tärkeää, että puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä käyttäessä annetaan kommunikaation käyttäjälle tilaisuus ja mahdollisuus käyttää omaa ajatteluaan. Tarkoituksena on kunnioittaa kommunikoijan omaa ajattelua. On hyvä sopia pelisäännöt keskustelutilanteeseen. Missä tilanteissa tarvitaan apua, kumpi huolehtii apuvälineestä ja miten apuväline pyydetään käyttöön. (Papunet, 2020c.)

Opinnäytetyössämme keskitymme kuvakommunikaatioon puhetta tukevana ja korvaavana kommunikaatiomenetelmänä. Kuvakommunikaatio on kuvien, piirrosten tai kuvasymbolien käyttämistä puheen ja sanattoman viestinnän tukena. Kuvalla mahdollistetaan sisällön konkretisointi ja havainnollistaminen. Tästä on hyötyä asiakkaalle, jolla on puheen tai kirjoitetun tekstin ymmärtämisen vaikeus. Kuvakommunikaation käyttö vaatii keskustelukumppanilta monenlaisia taitoja. On tärkeää varmistaa, että asia on tullut varmasti ymmärretyksi lisäkysymyksiä avulla. Tarkentavia kysymyksiä on tärkeää käyttää, jos herää epäily, että asia ei välttämättä tullut täysin ymmärretyksi. Kuvat toimivat aina puheen tukena, eivätkä ainoana kommunikaatiomuotona. Haasteena kuvakommunikaatiossa onkin, ettei siinä ole kerronnan vapautta ja tarkkuutta niin kuin puheessa. (Papunet, 2020d.) Kuvakommunikaatiota voi hyödyntää kouluissa, lastensuojelussa ja vammaistyössä.

6 KUVAKOMMUNIKAATIO JA SEKSUAALITERVEYS

Suikin (Henna Suikki, henkilökohtainen tiedoksianto, 16.3.2023) mukaan kuvakommunikaatio ja kuvaopetus ovat kaksi eri asiaa. On tärkeää, että kommunikoinnissa käytettävät kuvat ovat selkeitä ja niitä on mahdollisimman laajasti asiakkaan käytössä. Kuvakommunikaatiossa käytettävät kuvat on valittava niin, että ne palvelevat asiakasta ja asiakkaan käyttötarvetta. Kuvakommunikaatiota käytetään puheen tukena, jolloin kuvilla voidaan konkretisoida asioita. Kuvien valitsijalla on suuri valta tilanteessa. Olisi tärkeää, että kuvia katsoessa asiakas löytää ne kuvat, jotka hän kokee tarpeelliseksi ja hyödylliseksi.

Vammaisille henkilöille tarjoavia kuvapalveluita Selkoseksin lisäksi on esimerkiksi Papunetin kuvakirjasto. Papunetin kuvakirjasto sisältää paljon kuvia, jotka liittyvät muihinkin teemoihin kuin seksuaalisuuteen ja seksuaaliterveyteen. Suikin mukaan (Henna Suikki, henkilökohtainen tiedoksianto, 16.3.2023) kuvien hyötynä on se, että seksuaalisuus ja seksi voivat olla hyvinkin abstrakteja käsitteitä ja kuvat voivat tukea näiden avaamista, kun asiaa ei voi konkreettisesti näyttää asiakkaalle. Kuvien monipuolisuus ja moninaisuus on tärkeää. Kuvakommunikaatiossa käytettävien kuvien pitäisi palvella myös vähemmistöjä ja kuvastaa muutakin kuin heteroseksisiä. Kuvakommunikaation tarkoituksena on mahdollistaa kommunikointia, ei rajoittaa sitä. Suikin haastattelussa (Henna Suikki, henkilökohtainen tiedoksianto, 16.3.2023) nousi esille myös, että kuvakommunikaatiomateriaalilla voi mahdollistaa sen, että esittelee esimerkiksi vammaiselle henkilölle peniksen tai emättimen osat, ilman pornografisen materiaalin käyttöä.

Suikki kertoo sähköpostissa (Henna Suikki, henkilökohtainen tiedoksianto, 13.09.2022), että on toteuttanut kyselyn ”Kommunikoinnissa tukea tarvitsevien seksuaalisuus ja siitä kommunikointi” keväällä 2021. Kyselyn tarkoituksena oli edesauttaa seksuaalisuudesta kommunikointia ja lisätä tietoa aiheesta.

Kyselylomake keräsi 47 vastausta. (Terapiaperhonen, i.a.-a.) Kyselyssä selviää, että ammattilaiset pitävät erittäin tärkeänä seksuaalisuuden teemoista keskustelua, mutta kokevat ennakkoluulojen ja asenteiden olevan tälle esteenä. Kyselystä selviää, että kuvakommunikaatiossa tärkeiksi teemoiksi nousi kuvien selkeys ja se, että kuvat on suunniteltu aikuisille. Kysely vahvisti, että selkoseksin tuottamalle materiaalille on tarvetta ja sosiaali- ja terveysalalla tarvitaan lisää koulutusta seksuaalisuuden teemoista ja niistä kommunikoinnista. (Terapiaperhonen, i.a.-a.)

7 SELKOSEKS – INNOVAATIO JA HENNA SUIKKI

Opinnäytetyömme yhteistyökumppanina toimii Selkoseks -innovaatio ja sen yksi kehittäjästä Henna Suikki. Selkoseks on innovaatio, joka tarjoaa erilaisia kuvakommunikaation apuvälineitä. Selkoseks kattaa 341 selkokuvaa liittyen seksiin, seksuaalisuuteen, seksuaaliseen suuntautumiseen, terveyteen, tunteisiin ja anatomiaan. (Terapiaperhonen, i.a.-b.). Selkoseks -materiaalipankki on tarkoitettu seksuaalikasvatukseen, ja sitä hyödyntävät ammattilaiset työssään. Selkoseks tarjoaa aihepiiriltään 14 seksiin ja seksuaalisuuteen liittyvää kommunikaatiotaulupakettia, joita voidaan käyttää seksuaaliterveydestä puhuttaessa. Selkoseks on kehitetty erityistä tukea tarvitsevien seksuaalioikeuksien edistämiseksi. Selkoseks tarjoaa monipuolisesti koulutuksia, työnohjauksia, oppaita sekä asiantuntijapalveluita ammattilaisille. (Selkoseks, i.a.) Suikin (Henna Suikki, henkilökohtainen tiedoksianto, 16.3.2023) mukaan Selkoseks on saanut alkunsa tarpeesta kuvakommunikaatiomateriaalille seksuaaliterveyteen ja seksuaalisuuden teemoihin liittyen. Alkuperäisenä ajatuksena oli, että Selkoseks -materiaali olisi maksutonta, mutta kun projektille ei myönnetty rahoitusta, syntyi ajatus maksullisesta materiaalista. Selkoseksin tavoitteena on tuottaa mahdollisimman selkeitä ja moninaisia seksuaaliterveyteen ja seksuaalisuuteen liittyviä kuvakommunikaatiomateriaaleja, ohjeistuksia ja oppaita.

8 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA TUTKIMUSYMPÄRISTÖ

Selkoseks oli toteuttanut vuonna 2021 kyselyn “Kommunikoinnissa tukea tarvitsevien seksuaalisuus ja siitä kommunikointi” (Terapiaperhonen, i.a. a.-a). Haluamme opinnäytetyöllämme syventää tätä tietoa ja tuoda uutta näkökulmaa kuvakommunikaation hyödyistä seksuaaliterveydestä kommunikoitaessa. Opinnäytetyössämme käytämme tutkimuskysymyksinä: mitä hyötyjä kuvakommunikaatiosta on seksuaaliterveydestä kommunikoitaessa ja mitä haasteita kuvakommunikaation käyttöön liittyy. Tutkimusympäristönä toimi sosiaali- ja terveysalalla työskentelevät ammattilaiset. Kysely jaettiin Selkoseks - innovaation sosiaalisen median kanavissa ja tavoitteena oli tavoittaa kuvakommunikaatiota työssään käyttäviä sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia.

Laadimme kyselylomakkeen, jota jaettiin Selkoseksin sosiaalisessa mediassa ja tarkoituksenamme oli saada Selkoseks -kuvakommunikaatiomateriaaleja käyttäviä ammattilaisia vastaamaan kyselyyn. Kysymykset, joita kyselylomakkeella kysytään liittyvät kuvakommunikaatiota käyttävän ammattilaisen kokemuksiin kuvakommunikaation hyödyistä ja haasteista. Myös Selkoseksin tunnettavuuden kysymyksiä oli lisätty kyselylomakkeeseen. Tavoitteenamme opinnäytetyössämme oli edistää kuvakommunikaatiomateriaaleja käyttävien henkilöiden tiedonsaantia seksuaaliterveyden teemoista.

9 AINEISTON KERUU JA AINEISTO

Tutkimusmenetelmänä opinnäytetyössämme toimii kyselytutkimus. Kyselytutkimuksessa kyselylomake toimii mittarina, jota käytämme vastausten hankkimiseen. Kyselylomakkeen täytettyään vastaaja ei pääse enää muuttamaan vastauksiaan, joten vastaukset kannattaa miettiä huolellisesti. Kyselylomakkeessa on tärkeää muistaa, että kysytäänkö siinä sisällöllisesti oleellisia asioita ja kysymyksiä. Saadaanko lomakkeella vastauksia tutkimuskysymykseen. Hyvässä kyselylomakkeessa otetaan huomioon sisällölliset ja myös tilastolliset teemat. (Vehkalahti, 2019, s.20.)

Keräsimme aineiston Microsoft Formsin avulla. Olimme laatineet lomakkeeseen yhteensä 17 kysymystä. Kyselylomake on esillä liitteessä 1. Kyselylomakkeen kaksi ensimmäistä kysymystä käsittelee vastaajan ammattiryhmää ja työskentelyalaa. Seuraavat neljä kysymystä liittyvät kuvakommunikaation käyttöön, kenen kanssa kuvakommunikaatiota on käytetty, käyttääkö vastaaja kuvakommunikaatiota, kuinka usein vastaaja käyttää kuvakommunikaatiota ja millaisissa tilanteissa kuvakommunikaatiota on käytetty. (Papunet, 2023b.) Kysymykset 7–11 käsittelevät kuvakommunikaation hyödyllisyyttä ja haasteita ammattilaisen näkökulmasta. Kysymykset 12 ja 13 käsittelevät seksuaaliterveyden tärkeyttä ja millaisista seksuaaliterveyden teemoista vastaajat ovat keskustelleet asiakkaiden kanssa. Kysymykset 14 ja 15 käsittelevät kuvakommunikaatiota (Papunet, 2020d) ja seksuaaliterveyttä (Terveyskylä, 2018). Kaksi viimeistä kyselyn kysymystä liittyvät Selkoseks - kuvakommunikaatiomateriaalin tunnettavuuteen ja käyttöön. Tiedon kartoittamiseksi kyselylomakkeessa käytetään monivalintakysymyksiä, 1–5-asteikkoja, sekä mahdollisuutta vastata omin sanoin. Tarkoituksemme on pitää kyselylomakkeeseen vastaaminen yksinkertaisena ja nopeana vastaajille, kuitenkin niin, että saamme tarvitsemamme tiedot kerättyä. Selkoseks välitti

kyselylomaketta niin uutiskirjeessä kuin sosiaalisessa mediassa. Kyselylomake oli auki vastaajille 5.6.- 9.7.2023.

10 LAADULLINEN JA MÄÄRÄLLINEN SISÄLTÖANALYYSI

Valitsimme aineiston analysoitavaksi laadullisen ja määrällisen sisältöanalyysin. Laadullisella sisältöanalyysillä voidaan tarkoittaa myös teemoittelua. Sisältöanalyysissä keskitytään siihen mitä sisältöä käsitellään, mitä haastateltavat kertovat. (Vuori, i.a.) Laadullisessa sisältöanalyysissä tutkimusmateriaalia lähdetään koodaamaan, ja tämän myötä tutkija tunnistaa aineistosta sisältöjä ja sisältöelementtejä. Tällä tavoin lähdetään etsimään aineistoista niitä teemoja, jotka ovat hyödyllisiä ja kiinnostavia tutkimuksen kannalta. Koodauksen avulla aineistosta lähdetään kiinnittämään huomiota yhtäläisyyksiin ja myös eroavaisuuksiin. (Vuori, i.a.) Määrällisellä sisältöanalyysillä tarkoitetaan laskennallisia ja tilastollisia analyysimenetelmiä. Määrällisessä tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita eri syy-seuraussuhteista, vertailusta, luokitteluista ja numeerisiin tuloksiin perustuvasta ilmiön selittämisestä. Määrällinen ja laadullinen sisältöanalyysi toimivat yleensä yhdessä. Näillä kahdella analyysimenetelmällä on tarkoitus ymmärtää kohteen laatua, ominaisuuksia ja merkityksiä kokonaisvaltaisesti. (Jyväskylän yliopisto, 2015a.)

Aineistoa voi lähteä analysoimaan kahdella eri tavalla; induktiivisella ja abduktiivisella analysoinnilla. Induktiivisessa analyysissä tulokset ja teoria syntyvät aineiston perusteella ja abduktiivisessa analyysissä tulokset ja analyysi syntyvät aineiston ja teoreettisen viitekehyksen perusteella. Täysin varma induktiivinen analyysi on käytännössä mahdotonta, koska jokaisesta ilmiöstä, jota tutkitaan, on aina jonkinlainen ennakkokäsitys. (Jyväskylän yliopisto, 2018b.) Opinnäytetyössämme analysoimme kyselytutkimuksen vastauksia eri teemoihin liittyen. Käytämme opinnäytetyössämme abduktiivista

analysointitapaa. Mitä hyötyä kuvakommunikaatiosta on? Mitä hyötyä kuvakommunikaatiosta on seksuaalisuuden teemoissa? Pohdimme näitä teemoja hyödyntäen teoretietoa ja myös kyselytutkimuksessa ja ammattilaisen haastattelussa saamaamme tietoa. Pohdimme myös, mitä eettisyyden teemoja kuvakommunikaation käyttöön liittyy seksuaalisuudesta ja seksuaaliterveydestä puhuttaessa. Lähdimme koodaamaan aineistoa näillä avainkysymyksillä: miten ammattilainen hyötyi, mitä haasteita koettiin, miten seksuaaliterveyden teemoista kommunikoidessa hyödyttiin kuvakommunikaatiosta, miten kokee seksuaaliterveydestä keskustelun työssään? Määrällisillä menetelmillä toimme esille vastaajien vastauksia tilastollisesti ja numeraalisesti.

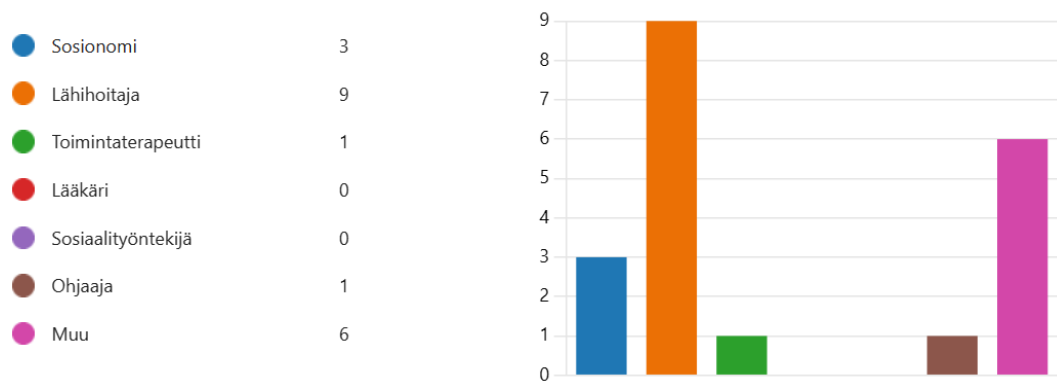
11 TULOKSET

Kyselylomakkeeseen vastasi 20 vastaajaa. Kyselylomakkeen keskimääräinen vastausaika on ollut 9 minuuttia 31 sekuntia. Nopeimmillaan kyselyyn on vastattu n. 3 minuutissa ja kauimmillaan kyselyn vastaaminen on kestänyt n. 25 minuuttia. Kyselylomake keräsi tietoa vastaajan ammattiryhmästä ja työskentelyalueesta, kuvakommunikaation käytöstä, kuvakommunikaation hyödyistä ja haasteista yleisesti ja seksuaaliterveyden teemoista kommunikoitaessa. Tämän lisäksi kyselylomakkeella oli kysymykset Selkoseks-innovaation tunnettavuuteen liittyen.

11.1 Vastaajien ammattiryhmät ja työskentely alueet

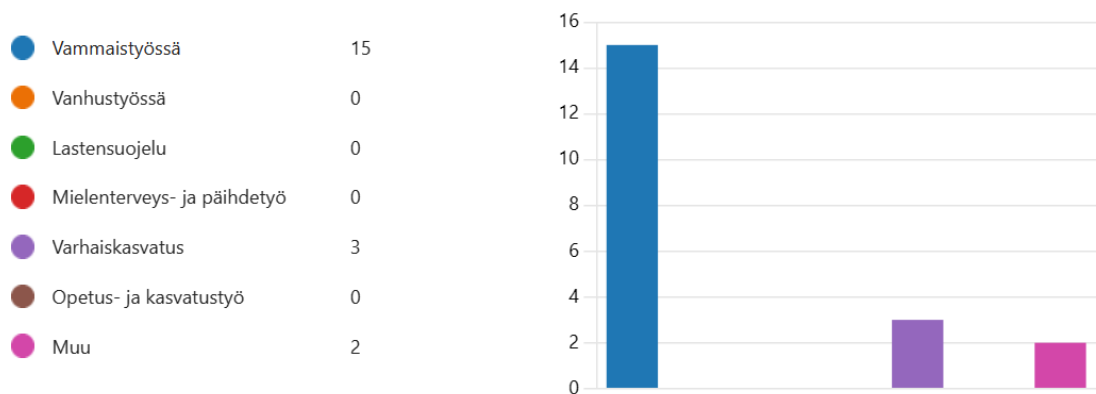
Koska kuvakommunikaatiota voidaan käyttää monissa eri sosiaali- ja terveydenalan ammateissa, halusimme kyselylomakkeen avulla kartoittaa mihin ammattiryhmiin vastaajamme kuuluvat. Kahdestakymmenestä vastaajasta yhdeksän on ammatiltaan lähihoitaja. Kuusi valitsi ”muu”-vaihtoehdon, jonka lisäksi tarkensivat mihin ammattiryhmään kuuluvat: geronomi, sosiaalialan ylempi

korkeakoulututkinto, toimintaterapeuttiopiskelija ohjaajana, sairaanhoitaja, lastenohjaaja sekä varhaiskasvatuksen opettaja. Kyselytutkimuksessa ilmeni, että kolme vastaajista on sosionomeja, yksi toimintaterapeutti ja yksi ohjaaja.

Kaavio 1: Vastaajien ammattiryhmät

Tiedustelimme, missä kyselylomakkeeseen osallistuneet työskentelevät. Viisitoista vastaajaa työskentelee vammaistyössä, mikä on merkittävä osa kyselyyn vastaajien määrään nähden. Kolme vastaajista kertoo työskentelevänsä varhaiskasvatuksen parissa. Kaksi valitsi "muu"-vaihtoehdon, joista toinen tarkoittaa työskentelevänsä järjestötyössä ja toinen aikuisneurologian parissa. Kyseinen vastaaja on ammattiryhmältään toimintaterapeutti. Yksikään kyselytutkimukseen osallistuneista ei työskentele lastensuojelun, mielenterveys- ja päihdetyön, vanhustyön eikä opetus- ja kasvatustyön parissa. Jos olisimme tavoittaneet kyselytutkimukseen edellä mainittujen alojen työntekijöitä, olisi mielenkiintoista tietää miten he hyödyntävät kuvakommunikaatiota työssään vai hyödyntävätkö laisinkaan.

Kaavio 2 : Vastaajien työskentelyalueet

11.2 Kuvakommunikaation käyttö

Kaikki vastaajamme ovat käyttäneet kuvakommunikaatiota työssään, osa päivittäin ja osa vähintään kuukausittain. Vastaajista 70 % kertoo käyttävänsä kuvakommunikaatiota työssään päivittäin, mikä itsessään jo todistaa, että kuvakommunikaatio on tärkeä ja oleellinen kommunikaation työkalu ammattilaisille. Kuukausittain kuvakommunikaatiota käyttäviä ammattilaisia oli vastaajista 20 %. Kymmenen prosenttia vastaajista käyttää kuvakommunikaatiota muutaman kerran viikossa. Vaikka kaikki vastaajat eivät käytä kuvakommunikaatiota päivittäin, kyselyn tuloksien mukaan kuvakommunikaatiota käytetään työssä usein. Kukaan vastaajista ei valinnut vaihtoehtoa ”harvemmin kuin kuukausittain”, mikä osoittaa, että ainakin vammaistyötä, jota vastaajistamme suurin osa tekee, olisi lähes mahdotonta tai vähintäänkin erittäin haastavaa toteuttaa ilman kuvakommunikaatiota.

11.3 Eri asiakasryhmät

Tiedustelimme kyselyssämme, millaisten asiakasryhmien kanssa vastaajamme ovat kuvakommunikaatiota käyttäneet. 80 % vastaajista kertoo käyttävänsä kuvakommunikaatiota kehitysvammaisten kanssa. Suurin osa kuvakommunikaatiomateriaaleista on kehitetty kehitysvammaisten kanssa työskentelevien käyttöön. Vammaisten lisäksi kolme vastaajaa mainitsi

käyttävänsä kuvakommunikaatiota lasten kanssa. Olisi mielenkiintoista tietää, miten vastaajat ovat käyttäneet kuvia lasten kanssa, sillä kuvakommunikaatiota on mahdollista käyttää monella eri tapaa. Muun muassa arjen rutiineja voi rytmittää kuvataululla tai kuvia voi käyttää keskustelun tukena, esimerkiksi perhetyössä. Neljä vastaajaa kertoo käyttävänsä kuvakommunikaatiota autististen tai autismikirjoon kuuluvien asiakkaiden kanssa. Vastaajista yksi kertoo käyttävänsä kuvakommunikaatiota afaatikkojen kanssa. Lisäksi kuvakommunikaatiota käytetään suomen kieltä puhumattomien kanssa, sekä mielenterveystyössä.

11.4 Kuvakommunikaation hyödyt ja haasteet

Kuvakommunikaatiosta koettiin olevan monenlaisia hyötyjä kommunikointitilanteissa. Kyselyssä nostettiin esille erityisesti ymmärtämiseen liittyvät teemat. Suurin osa kahdestakymmenestä vastaajasta nostaa esille, että kuvakommunikaatio lisää ja vahvistaa asian ja viestin ymmärtämistä.

Molemminpuolinen ymmärrys ja kommunikoinnin ns. perille meno.

Helpottaa asiakkaan ymmärtämistä mitä on tapahtumassa.

Yhteinen ymmärrys asioista sen sijaan että hölöttää itse mitä sattuu ja ymmärtää myös mitä asiakas haluaa sanoa.

Kuvilla onkin vahva merkitys sanallistetun asian vahvistamisessa ja viestin ymmärtämisessä. Kuvilla lisätään ja selkeytetään viestin kertojan ja vastaajan välistä kommunikaatiota. Yksi vastaajista kertoo, että kuvakommunikaatio on lisännyt asiakkaan mielipiteen esiintuomista ja sen ymmärtämistä.

Mahdollistaa isomman osan asiakkaiden mielipiteen selvittämisen.

Kolme vastaajista kertoo kokevansa, että asiakkaiden elämänlaatu on parantunut ja asiakastytyväisyys on lisääntynyt kuvakommunikaation myötä:

Asiakkaan elämänlaatu paranee, tullaan ymmärretyksi puolin ja toisin.

Kuvien käyttö lisää asiakastytyväisyyttä ja vähentää kommunikaation puutoksesta johtuvia väkivaltatilanteita.

Asiakkaiden epävarmuus/tietoisuus vähenee ja mahdollisuus vaikuttaa omaan elämään kasvaa.

Kuvakommunikaatiolla koetaan olevan myös vaikutuksia asiakkaan lääkitykseen ja haastavien tilanteiden ehkäisyyn. Kuvista koetaan olevan hyötyä myös asiakkaan arjen strukturointiin ja siirtymien helpottamiseen tilanteesta toiseen.

Asiakkaan helpompi käsittää päivän kulkua.

Kuvien käyttö helpottaa siirtymisiä ja ymmärrystä.

11.5 Hyödyt seksuaaliterveydestä kommunikoitaessa

Kuvakommunikaatiosta löydettiin eri hyötyjä seksuaaliterveyden teemoista keskusteltaessa. Kuvakommunikaatiota seksuaaliterveyden teemoista keskustellessa apuna käytti 14 vastaajaa. Kaikki kyselyn 20 vastaajaa kokevat, että kuvakommunikaatiosta on hyötyä seksuaaliterveyden teemoista kommunikoitaessa. Kaksi vastaajista perusti vastauksensa hypoteesiin, vaikka heillä ei itsellään ollut kokemusta seksuaalisuuden teemoista keskustelusta kuvakommunikaatiota apuna käyttäen. Kuvakommunikaation hyödyistä seksuaaliterveyden teemojen kohdalla esille nostetaan myös ymmärryksen tärkeys. Kuvilla mahdollistetaan asioiden konkretisointi ja abstraktiuden poistaminen. Kolmen vastaajaa kokemuksia konkretiasta:

Kuvien avulla voi mm. konkretisoida erilaisia kehoja ja kehon osia. Monelle arkaa aihepiiriä on helpompi lähestyä kuvien kautta ja samalla vaikeatkin asiat on helpompi ymmärtää.

Sanasto voi tuntua abstraktilta ja vieraalta ja kuvia käytettäessä puhutaan yhdessä samasta asiasta. Asiaan voi palata uudestaan ja palauttaa mieleen kuvien avulla. Oman kehon, tunteiden, rajojen ym. hahmottaminen on helpompaa, kun kuvat tukevat muita kommunikoinnin keinoja.

Toiset asiat ovat hankala nimetä varsinkin, jos asiakkaalla on kommunikaatio ongelmia. Asiakas pystyy kuvilla kertomaan mitä haluaa ja hoitaja varmistamaan asiakkaan ymmärtämisen.

Yksi vastaaja tuo esille, että:

Kuvien avulla voidaan alkaa etsimään sanoja asioille ja tilanteille turvallisesti.

Useampi vastaajista tuo esille, että kuvat madaltavat kynnystä asiakkaalle keskustella seksuaaliterveyteen liittyvistä teemoista:

Olen huomannut, että puhuvakin asiakas kommunikoi asioista avoimemmin kuvien ollessa tukena.

Asioista voi olla helpompi keskustella kuvien avulla, kuin ilman kuvia. Kuvat voivat madaltaa kynnystä puhua asioista niiden oikeilla nimillä sekä omien tuntemusten mukaan rehellisesti ja avoimesti.

Hyötyinä kuvakommunikaatiosta seksuaaliterveyden teemoista kommunikoitaessa voidaan todeta olevan asioiden konkretisointi ja keskustelukynnyksen madaltaminen kuvien avulla.

11. 6 Haasteet seksuaaliterveydestä kommunikoitaessa

Suurimpana haasteena kuvakommunikaation hyödyntämisessä koettiin kuvien ajantasaisuuden ja kuvien puuttuminen työpaikoilta:

Kuvien etsiminen/tekeminen vie aikaa, mutta siitäkin tulee rutiinia.

Aina ei ole oikeat kuvat mukana tai tarvittavia kuvia ei ole juuri saatavissa.

Kuvien puute tai vajavaisuudet, tai jos kuvien käyttö on arjessa vaikeaa eikä ole luonnollinen osa toimintaa.

Kuvat ovat useimmiten hyvin yksioikoisia ja välillä vaikeasti tulkittavia, niiden monipuolisuus: erilaisten ihmisten kuvaaminen on puutteellista ja haastavaa löytää.

Kuvat eivät ole aina saatavilla ja kuvat vaativat aina ns. Erityistä paneutumista.

Muissakin vastauksissa nousee haasteena esille se, että kuvien käyttö vaatii suunnittelua ja valmistautumista:

Vaatii enemmän aikaa.

Kuvakansiot voivat olla hyvinkin laajoja ja sekavia. Kuvilla kommunikointi toiminnassa on hankalaa ja vaatii usein tilanteessa pysähtymistä oikean kuvan etsimiseksi.

Haasteena on hirvittävät varastot paperista/laminoitua kuvamateriaalia, joka on käytännössä usein haastavaa arjen käytössä.

Yksi vastaajista kokee, että teknologian hyödyntäminen kuvakommunikaatiossa olisi tärkeä osa asumisyksiköiden arkea:

Toivoisin teknologian lisäämistä mm. Asumisyksiköissä ja käytössä hoitajilla olisi pädit, jotka ovat työkalu äärettömiin kuvamahdollisuuksiin.

Vastaajat kokevat myös, että haasteena voi nähdä, ettei kuvakommunikaatio ole aina kaikille soveltuva kommunikaation muoto ja asiakkaan pitää olla myös itse motivoitunut kuvakommunikaation käyttöön:

Ei sovi kaikille, kaikkia asiakkaita ei kiinnosta.

Niiden tärkeyden ymmärtäminen. Toiset eivät koe niitä niin hyväksi.

Vaikka kuvakommunikaatiossa on hyötyjä niin siitä löytyy myös haasteita. Kuvien konkreettisuus voi olla hyvin subjektiivista, mitä mikäkin kuva kenellekin merkitsee ja tarkoittaa. Olemme myös samaa mieltä siinä, että teknologian hyödyntäminen olisi tärkeää kuvien kanssa kommunikoitaessa, ihan jo ekologistakin syistä olisi tärkeää huomioida, ettei kuvia tulostettaisi niin sanotusti turhaan vaan aina tarpeeseen ja käyttöön. Olisi tärkeää huomioida, että kuvakommunikaatiomateriaali palvelisi aina sen käyttäjää ja että kuvat ovat ajantasaiset asiakkaiden kansioissa.

11.7 Seksuaaliterveyden tärkeys

Kyselylomakkeessa kysymme, miten tärkeänä työntekijät kokevat seksuaaliterveydestä kommunikoinnin työssään. Vastaaminen toteutui 1–5 asteikon avulla ja keskiarvona vastauksille tuli 4,3. Joten yli 80 % prosenttia vastasi 4–5 kysymykseen. Seksuaaliterveyden teemat, joista vastaajat ovat keskustelleet asiakkaiden kanssa vaihtelevat hygienian hoidosta seurustelusuhteisiin:

Ihmissuhteista (seurustelu-/seksisuhde, poly/mono, ystävyys, kaveruus jne.), omista ja muiden rajoista, kosketuksesta, kuukautisista, hygieniasta, seksuaalisuuden ja sukupuolen sekä näiden ilmentämisen moninaisuudesta, seksistä, oikeuksista ja laeista, väkivallasta ja siihen puuttumisesta, häirinnästä ja flirttailusta, miten tavata potentiaalisia kumppaneita, aistikokemuksista ja nautinnosta.

Elämänkaari, oma keho, keho rauha, erilaiset kehot, kehon osat, turvarajat, seksuaalioikeudet, seksin eri muodot, tunteet.

Kuukautiset, murrosikä, hygienia, seurustelu, seksi.

Omien rajojen ja muiden rajojen asettaminen oli myös yleisimpiä vastauksia, joista asiakkaiden kanssa oli keskusteltu:

Usein ne liittyvät itsetyydytyksen ja siihen että sitä ei voi harjoittaa yhteisissä tiloissa, vaan omassa huoneessa.

Seksuaalinen turvallisuus, omat rajat jne.

Sellaista turvallisena aikuisena olemista ja ohjaamista, puhumista rakkaudesta tai vaikka siitä, mihin toinen saa koskea ja mihin tarvitaan toisen lupa tms.

Yksi vastaajista kokee, että keskustelujen on tärkeää lähteä asiakkaalta itseltään ja ettei työntekijän ole tarkoitus "tuputtaa" tai antaa asiakkaalle seksuaalisuuteen liittyvää valistusta.

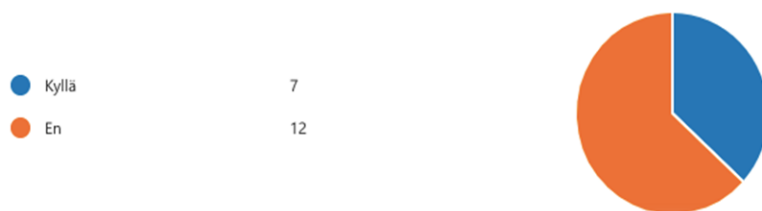
11.8 Selkoseks-innovaation tunnettavuus

Kysyimme kyselomakkeella myös yhteistyökumppanimme Selkoseks - innovaation kuvakommunikaatiomateriaalien tunnettavuuteen liittyvät kaksi kysymystä. 70 % vastaajista oli kuullut selkoseksin materiaaleista, mutta tästä huolimatta vain 37 % vastaajista oli hyödyntänyt Selkoseksin tuottamia kuvakommunikaatiomateriaaleja työssään. Voimme tästä tulkita, että suurin osa 20:stä vastaajasta ovat tietoisia Selkoseksin kuvakommunikaatiomateriaalien olemassaolosta. Yksi vastaajista on jättänyt vastaamatta kysymykseen 17. Selkoseksistä yleisempiä kuvakommunikaatiomateriaaleja, joita vastaajat käyttivät, olivat Boardmaker-ohjelman kuvat ja Papunetistä löytyvät kuvamateriaalit.

16. Oletko kuullut Selkoseksin tuottamista kuvakommunikaatio materiaaleista?

17. Jos olet kuullut Selkoseks-palvelusta, oletko käyttänyt heidän tarjoamia kuvakommunikaation materiaaleja hyödyksi?

Kaavio 3: Selkoseks-innovaatio tunnettavuus

12 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Kuvakommunikaatiota ja seksuaaliterveyden teemoja on tutkittu Suomessa hyvin vähän. Haasteena eettisyyden ja luotettavuuden näkökulmasta opinnäytetyölle ilmeni luotettavan ja vertaisarvioidun lähdemateriaalin löytyminen teemasta. Aihe on tärkeä, mutta vahvasti kokemuspohjaan perustuva. Kommunikaatio on myös jokaisen ihmisten kokemuksia tilanteesta ja oman tulkinnan varaista, joten tilanteiden tieto perustuu kokemuspohjaan. Kommunikaatio ja itsensä ilmaisu on vahva osa ihmisyyttä. Kuvakommunikaatioon liittyy myös eettisyyden teemoja. Kuinka tulla ymmärretyksi ja väärintulkinnat ovat asioita, joita on hyvä pohtia, kun kommunikoi kuvia apuna käyttäen. Kuvakommunikaatiolle tarvitsee varata aikaa, niin kuin ihan tavallisellekin keskustelulle. Suikin haastattelussa (Henna Suikki, henkilökohtainen tiedoksianto, 16.3.2023) eettisyyden teemoiksi nousi ammattilaisten omat ennakkoluulot ja taito käyttää kuvakommunikaatiota.

Kuvakommunikaatiota käyttäessä ei kannata lähteä keskustelemaan aiheesta, josta ei itselläkään ole riittävästi tietoa. On hyvä myös ottaa huomioon asiakkaan ikätaso ja ymmärryksen taso. Suikin (Henna Suikki, henkilökohtainen tiedoksianto, 16.3.2023) mukaan isoin virhe voi sattua, jos käyttää liian graafista kuvamateriaalia tai lähtee kertomaan asiakkaalle aiheesta, joka on kaukana asiakkaan perustietämyksestä. Kuvakommunikaatiossa ja seksuaalisuudessa onkin tärkeää lähteä alkuun peruskäsitteistä ja tämän myötä lähteä syventämään tietoa.

Kyselytutkimusta tehdessä on tärkeää ottaa huomioon yksityisyydensuoja. Yksityisyydensuojalla käsitetään yksinkertaisuudessa oikeutta yksityiselämänsä ja yksityisyyteensä erilaisessa tietojenkäsittelyssä (Minilex.fi, i.a.). Kyselytutkimuksen alkuun lisäsimme tämän takia tiedon, että "Toivomme, että vastauksissanne, ette kerro asiakkaiden nimiä tai selkeitä tunnistettavia piirteitä asiakkaistanne ja muistatte myös oman yksityisyydensuojanne.". Vaitiolovelvollisuus koostuu kolmesta eri aihealueesta sosiaalialalla: vaitiolovelvollisuus, asiakirjasalaisuus ja hyväksikäyttökielto (Sosiaalihuollon viranomaisen salassapitovelvollisuus, 2019). Kyselyyn vastatessa toivomme, että ammattilaiset muistavat pitää näistä sosiaalialalla olevista salassapitovelvoitteista kiinni. Huomasimme tutkimuksen toteutuksen jälkeen, että kyselylomakkeella ei ollut erikseen määritelty vastausasteikossa tarkoittaako vastaus 5 erittäin tärkeää ja 1 ei niin tärkeää. Kävimme asiaa läpi testiryhmämme kanssa ja he kertoivat, että ymmärsivät kysymyksen juuri niin, että 5 tarkoittaa erittäin tärkeää ja 1 ei niin tärkeää. Meidän olisi pitänyt määritellä tarkemmin sitä, mitä numeeristen vastausten asteikot tarkoittavat. Nyt ne jäävät vain meidän arviointimme varaan vastauksia analysoidessa.

13 POHDINTA

Kun aloitimme opinnäytetyön, sosiaali- ja terveysministeriö oli tiedottanut, että uusi vammaispalvelulaki astuu voimaan 1.10.2023. Olemme seuranneet läpi opinnäytetyön teon vammaispalvelulain uudistusta ja sen voimaan astumista. Ensin saimme tiedon, että Suomen hallitus on siirtänyt lain voimaanastumista 1.10.2024. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2023a.) Syyskuussa 2023 sosiaali- ja terveysministeriö tiedotti, että uusi vammaispalvelulaki astuu voimaan 1.1.2025. (Sosiaali- ja terveysministeriö, i.a). Sosionomeina, meidän tehtävä on edistää haavoittuvassa asemassa olevien yksilöiden ja yhteisöjen asemaa. Toivommekin, että Orpon hallitus muistaa ottaa huomioon uudessa laissa selkeyden ja ymmärrettävyyden teemat, joita Marinin hallitus uudistuksessaan ehdotti (Sosiaali- ja terveysministeriö, i.a). Koemme, että tämä parantaa vammaisten asemaa vaikuttaa omaan elämäänsä.

Yhteiskunnan vammais- ja seksuaalisuuden käsitys on muuttunut vuosien varrella huomattavasti. Nykyään vammaisuuteen suhtaudutaan enemmänkin identiteettikysymyksenä (Vammaisuus, 2022). Seksuaalisuuden käsitteet, termit ja tieto siitä, mitä ihmisen seksuaalisuus on, on lisääntynyt huomattavasti. Seksuaalikasvatus on myös muuttunut omista kouluvuosistamme huomattavasti sensitiivisempään ja tietoisempaan suuntaan. (Terveyskylä, 2018.) Toki edelleenkin seksuaalikasvatuksessa on kehitettävää. Vammaisuuteen ja seksuaalisuuteen ei enää suhtauduta niin negatiivisesti vaan osana luonnollista ihmisyyttä (Terveyskylä, 2017). Uskomme vahvasti, että opinnäytetyöllämme pystymme antamaan kuvakommunikaatiota työssään käyttävälle hyviä perusteita käyttäen kuvakommunikaatiota hyötynä seksuaaliterveydestä kommunikoitaessa.

Johtopäätöksenä opinnäytetyössämme voimme todeta, että kuvakommunikaatiosta on hyötyä seksuaaliterveyden teemoista kommunikoitaessa ja kyselylomakkeella saadut vastaukset tukevat tätä päätelmää. Kuvakommunikaatiolla voidaan mahdollistaa sosionomin työssä tärkeän vuorovaikutustilanteiden sensitiivisyyden. Kuvat luovat keskusteluihin konkretiaa ja poistavat seksuaalisuuden teemojen abstraktiutta. Kuvilla on helppo

näyttää esimerkiksi, miltä sukuelimet näyttävät, mihin toista ihmistä voi koskea ja mihin ei saa koskea. Kuvat lisäävät yhteistä ymmärrystä ja antavat asiakkaalle tavan ilmaista itseään ja madaltavat keskustelukynnystä. Kuvien tulkinta on aina subjektiivista, joka luo kuviin kommunikaatiotapana haasteensa. Kuvat vaativat myös oman aikansa ja niiden kanssa kommunikointia on tärkeä harjoitella ja ottaa aikaa kommunikaatiotilanteeseen, jossa kuvia on tarkoitus käyttää. (Papunet, 2020d.) Kuvakommunikaation kanssa on hyvä muistaa, että kuvien käyttäminen kommunikaatiossa vahvistuu ainoastaan kuvien käytöllä (Ydinasia, i.a.). Kuvakommunikaation haasteena nähdään, kuvien oikea aikaisuus ja saatavuus. Kuvia pitäisi pitää mukana ja ne olisivat osa arkista työskentelyä (Papunet, 2020d.). Kuitenkin opinnäytetyön vastauksissa tuotiin tähän kehitysehdotuksena, että palveluasumiseen voitaisiin lisätä enemmän tablettitietokoneita, joilla kuvakommunikaatio mahdollistettaisiin. Kuvakommunikaatiossa on myös haasteena, ettei kaikki asiakkaat ole kiinnostuneet sen käytöstä ja harjoittelusta. Kuvakommunikaatio vaatii aina valmistautumista ja orientoitumista keskusteluun. Kuva täytyy olla valittu tilanteeseen sopien. Myös kuvakommunikaatioiden ajantasaisuudesta pitää muistaa huolehtia.

Kyselylomaketta tehdessä olisimme toivoneet, että ammattilaiset olisivat kertoneet enemmän, miten ammattilainen hyötyy kuvakommunikaatiosta työssään, mutta moni vastasi suurimmaksi osaksi siitä, miten asiakas hyötyy kuvakommunikaatiosta puheen tukena. Olisimme myös toivoneet vastaajaksi enemmän sosionomeja, tällä hetkellä suurin osa vastaajista työskenteli lähihoitajan työssä. Jälkikäteen voimme myös todeta, että olisimme voineet hioa kyselylomakkeen kysymyksiä, jotta olisimme saaneet vielä tarkemman vastauksen kysymyksiin. Olisi myös ollut mielenkiintoista laajentaa kommunikaation teemaa muihin kortteihin, esimerkiksi miten tunnekortteista hyödytään seksuaalikasvatuksessa. Tunnekortteja käytetään paljon esimerkiksi lastensuojelutyössä.

Opinnäytetyön prosessi on kasvattanut meitä ammattilaisina ja olemme oppineet sen, että kuvakommunikaatiota voi hyödyntää myös muiden asiakaskuntien kuin vammaisten ihmisten kanssa, kuten perhetyössä. Opinnäytetyö on lisännyt oman arvomaailman ja avarakatseisuuden merkitystä asiakastyössä. Tavoitteenamme

opinnäytetyössämme oli edistää kuvakommunikaatiomateriaaleja käyttävien henkilöiden tiedonsaantia seksuaaliterveyden teemoista. Koemme, että tämä on tärkeä yhdenvertaisuuden edistämisen kysymys, joka on kasvattanut käsitystämme ammattilaisina siitä, miten tärkeää perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen on.

Suikin kanssa käydyt keskustelut keväällä 2023 opinnäytetyöhön ja seksuaaliterveyteen liittyen ovat myös antaneet meille pohdintaa siihen, miten Suomessakin on ihmisryhmiä, jotka eivät saa riittävää ja laadukasta seksuaalikasvatusta ja -neuvontaa. Haastattelussa Suikin kanssa kävimme läpi esimerkiksi sokeiden ihmisten seksuaalineuvonnan puutteellisuutta ja sitä, miten sokealle henkilölle voidaan toteuttaa seksuaalineuvontaa (Henna Suikki, henkilökohtainen tiedoksianto, 16.3.2023). Ammatillisesti opinnäytetyö avasi molempiemme suhtautumista vammaisuuteen ja seksuaalisuuteen. Milloin ja missä otamme seksuaalisuuden puheeksi ja kuinka kommunikoimme seksuaalisuudesta selkeästi ja ymmärrettävästi. Ymmärrämme, että seksuaalisuuden puheeksi ottaminen, sekä siitä keskustelu selkeästi ja ymmärrettävästi vaatii ammattilaiselta tilannetajua ja mahdollisesti riittävän selkeät kuvakommunikaatiokortit. Kuvakommunikaatio on ammattilaisen työssä työkalu ja apuväline, jolla on keskeinen osa rakennettaessa ammattilaisen ja asiakkaan välistä luottamussuhdetta.

LÄHTEET

- American Speech-Language-Hearing Association. (i.a.). *Augmentative and Alternative Communication (AAC)*. Saatavilla 16.3.2023.
<https://www.asha.org/public/speech/disorders/aac/>
- Beauvoir, S., (1949) *Toinen sukupuoli – osa 1&2*. Tammi.
 HE 191/2022. *Hallituksen esitys eduskunnalle vammaispalvelulaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi HE 191/2022*.
<https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2022/20220191?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=vammaispalvelulaki>
- Hovilainen-Kilpinen, T., & Oksanen, H. (2010) *Lähihoitajan käsikirja*. Sanoma Pro Oy.
- Huttunen, H., & Ihantola, H. (i.a.) *Seksuaalisuus*. Saatavilla 16.3.2023.
<https://cp-liitto.fi/seksuaalisuus/>
- Ihmisoikeudet.net. (i.a.-b.) *Mitä ihmisoikeuksilla ja perusoikeuksilla tarkoitetaan?* Saatavilla 14.8.2023
<https://ihmisoikeudet.net/yleisesti/>
- Ihmisoikeudet.net. (i.a.-a) *Mitä seksuaali- ja lisääntymisterveys ja -oikeudet ovat?* Saatavilla 16.2.2023.
<https://ihmisoikeudet.net/ihmisoikeudet/seksuaalioikeudet/>
- Ihmisoikeusliitto. (i.a.) *Mitä ihmisoikeudet ovat?* Saatavilla 14.8.2023.
<https://ihmisoikeusliitto.fi/ihmisoikeudet/>
- Invalidiliitto. (3.3.2023). *Uusi vammaispalvelulaki tulee voimaan 1.10.2023*.
<https://www.invalidiliitto.fi/ajankohtaista/uusi-vammaispalvelulaki-tulee-voimaan-1102023>
- Jyväskylän yliopisto. (14.2.2018a). *Laadullisesta sisällönanalyysistä*.
<https://koppa.jyu.fi/kurssit/215677/harjoitusryhma/laadullisten-menetelmien-pienryhma/pienryhma-14-2-18.pdf>
- Jyväskylän yliopisto. (23.4.2015b). *Määrällinen tutkimus*.
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/maarallinen-tutkimus>
- Kosunen, E., Cacciatore, R., & Hervonen, A. (2003) *Seksuaalisuus elämänkaareissa*. Teoksessa *Lääketieteellinen aikakauskirja*

- Duodecim numero 3. Kustannus Oy Duodecim.
<https://www.duodecimlehti.fi/duo93407>
- L 295/2023. *Laki sukupuolen vahvistamisesta 3.3.2023/295.*
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2023/20230295>
- Laitinen, M., & Pietilä, P. (2022) *Vammaiset- Vaivaisista täysivaltaisiksi kansalaisiksi?* SKS Kirjat
- Mäki, I. (30.10.2017). *Seksuaalinen kaltoinkohtelu.* Päihdelinkki.fi.
<https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/aggressiivisuus-ja-vakivalta/seksuaalinen-kaltoinkohtelu>
- Minilex.fi. (i.a.). *Yksityisyyden suojan määritelmä.* Saatavilla 16.3.2023
<https://www.minilex.fi/a/yksityisyyden-suojan-m%C3%A4%C3%A4ritelm%C3%A4>
- Nurmi-Koikkalainen, P., Ahola, S., Gissler, M., Halme, N., Koskinen, S., Luoma, M-L., Malmivaara, A., Muuri, A., Sainio, P., Sääksjärvi K., & Väyrynen, R. (2017). *Tietoa ja tietotarpeita vammaisuudesta - analyysia THL:n tietotuotannosta.* (Terveys ja hyvinvoinnin laitos). Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.
- Papunet. (1.6.2020a). *Kommunikointi apuvälineellä.* Saatavilla 16.3.2023
<https://papunet.net/tietoa/kommunikointi-apuvälineella>
- Papunet. (5.3.2020c). *Keskustelukumppanin osuus viestinnässä.* Saatavilla 16.3.2023
<https://papunet.net/tietoa/keskustelukumppanin-osuus-viestinnassa>
- Papunet. (11.12.2019). *Tietokoneet ja tabletit.* Saatavilla 16.3.2023
<https://papunet.net/tietoa/tietokoneet-ja-tabletit>
- Papunet. (12.12.2020d). *Kuvat kommunikoinnissa.* Saatavilla 16.3.2023
<https://papunet.net/tietoa/kuvat-kommunikoinnissa>
- Papunet. (13.1.2023b). *Puhetta tukeva ja korvaava kommunikointi eli AAC.* Saatavilla 16.3.2023
<https://papunet.net/tietoa/puhetta-korvaava-kommunikointi-eli-aac>
- Papunet. (22.2.2022b). *Kommunikointitaulu.* Saatavilla 16.3.2023
<https://papunet.net/tietoa/kommunikointitaulu>
- Papunet. (23.6.2020b). *Kommunikointikansio.* Saatavilla 16.3.2023
<https://papunet.net/tietoa/kommunikointikansio>

- Papunet. (27.1.2023a). *Kuvapankki*. Saatavilla 16.3.2023
<https://papunet.net/materiaalia/kuvapankki>
- Papunet. (28.1.2022a). *Blisskieli*. Saatavilla 16.3.2023
<https://papunet.net/tietoa/blisskieli-0>
- Santalahti, T. (5.2.2018) *Nuorten seksuaalinen hyvinvointi, seksuaaliterveyskäyttäytyminen ja niiden uhkatekijät*. Teoksessa Opettajan opas - Nuorten seksuaalisuus ja seksuaaliterveys. Kustannus Oy Duodecim. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00556>
- Selkoseks. (i.a). *Etusivu*. Saatavilla 16.3.2023. <https://selkoseks.fi/>
- Seta ry. (i.a.-d). *Sukupuolen moninaisuus*. Saatavilla 18.4.2023.
<https://seta.fi/sateenkaaritieto/sukupuolen-moninaisuus/>
- Seta ry. (i.a.-a). *Aseksuaalisuus*. Saatavilla 20.4.2023.
<https://seta.fi/sateenkaaritieto/seksuaalinen-suuntautuminen/aseksuaalisuus/>
- Seta ry. (i.a.-c). *Itsemäärittely ja normit*. Saatavilla 26.4.2023
<https://nuoret.seta.fi/nuorille/itsemaarittely-ja-normit/>
- Seta ry. (i.a.-b). *Seksuaalinen suuntautuminen*. Saatavilla 20.4.2023.
<https://seta.fi/sateenkaaritieto/seksuaalinen-suuntautuminen/>
- Seta ry. (20.3.2023a). *Sateenkaarisananasto*.
<https://seta.fi/sateenkaaritieto/sateenkaarisananasto/>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (3.7.2023b). *Uuden vammaispalvelulain voimaantulon siirtämisestä pyydetään lausuntoja*. <https://stm.fi/-/uuden-vammaispalvelulain-voimaantulon-siirtamisesta-pyydetaan-lausuntoja>
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (11.2.2021). *Oikeus osallisuuteen ja yhdenvertaisuuteen - YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen kansallinen toimintaohjelma 2020–2023*.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162687/STM_2021_2_J.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Sosiaali- ja terveysministeriö. (13.4.2023a) *Vammaispalvelulain uudistus voimaan 1.10.2023*. Saatavilla 22.9.2023. <https://stm.fi/-/vammaispalvelulain-uudistus-voimaan-1.10.2023#:~:text=Laki%20muuttui%20eduskuntak%C3%A4sittelys%C3%A4%20Eduskunnalle%20annettiin%20hallituksen%20esitys>

[%20vammaispalvelulain,varassa%20el%C3%A4v%C3%A4t%20henkil%C3%B6t%20saavat%20nykyist%C3%A4%20yll%C3%A4pitokorvausta%20vastaavan%20korvauksen.](#)

Sosiaali- ja terveysministeriö. (i.a.). *Vammaispalvelulain uudistaminen.*

Saatavilla 20.5.2023. <https://stm.fi/vammaispalvelulaki>

Sosiaalihuollon viranomaisen salassapitovelvollisuus. (19.12.2019). *Teoksessa*

Lastensuojelun käsikirja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/toimijat-tyon-tuki-hallinto/hallinto/tiedon-hankkiminen-lastensuojelun-tarpeisiin-jajasen-luovuttaminen/sosiaalihuollon-viranomaisen-salassapitovelvollisuus>

Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus. (i.a.). *Sukupuolen juridinen korjaaminen.* Saatavilla 20.4.2023.

<https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/sukupuolen-korjaus/juridinen-korjaaminen/>

Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus. (i.a.). *Transsukupuolisuus.*

Saatavilla 19.4.2023.

<https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/sukupuolen-moninaisuus/transsukupuolisuus/>

Suomen Lääkäriliitto. (i.a.). *Sukupuoli-identiteetin erilaiset ilmentymät.*

Saatavilla 19.5.2023 <https://www.laakariliitto.fi/laakarin-etiikka/hoidon-erityiskysymyksiä/sukupuoli-identiteetin-erilaiset-ilmentymät/>

Suomen Vammaistutkimuksen Seura (20.4.2022). *Vammaistutkimus.*

<https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/vammaisuus-yhteiskunnassa/vammaistutkimus>

Suomen YK-liitto. (i.a.). *Vammaisten oikeudet.* Saatavilla 19.5.2023

<https://www.ykliitto.fi/yk-teemat/ihmisoikeudet/vammaisten-oikeudet>

Tampereen korkeakouluuyhteisö. (i.a.). *Seksuaalinen minäkuva ja itsetunto.*

Saatavilla

20.4.2023.<https://webpages.tuni.fi/nutsneggs/seksuaalinen-minakuva-ja-itsetunto/>

Terapiaperhonen. (i.a.-a). *Kommunikoinnissa tukea tarvitsevien seksuaalisuus ja siitä kommunikointi.* Saatavilla 16.3.2023.

- <https://terapiaperhonen.com/seksuaaliterapia/kommunikoinnissa-tukea-tarvitsevien-seksuaalisuus-ja-siita-kommunikointi/>
- Terapiaperhonen. (i.a.-b). *SelkoSeks - Suomen suurin seksuaalisuus teemainen selkokuvapankki*. Saatavilla 16.3.2023.
<https://terapiaperhonen.com/palvelut/selkoseks/>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (23.5.2022). *Seksuaalioikeudet Suomessa*.
<https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/maahanmuutto-ja-hyvinvointi/maahanmuuttajien-seksuaali-ja-lisaantymisterveys/seksuaalioikeudet-suomessa>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (9.3.2023) *Sukupuolen moninaisuus*.
<https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/sukupuolen-moninaisuus>
- Terveyskirjasto.fi (17.4.2023). *Transsukupuolisuus*.
<https://www.terveyskirjasto.fi/dlk01195>
- Terveyskylä.fi (12.12.2017). *Vammaisuus ja seksuaalisuus*.
<https://www.terveyskyla.fi/nuortentalo/nuori-ja-pitkaaikaissairaus/nuoren-sairaus-ja-seksuaalisuus/vammaisuus-ja-seksuaalisuus>
- Terveyskylä.fi (9.3.2021). *Seksuaalisuus*. Saatavilla 29.8.2023
<https://www.terveyskyla.fi/naistalo/seksuaaliterveys/seksuaalisuus-el%C3%A4m%C3%A4nkaaressa/seksuaalisuus/tietoa-seksuaalisuudesta>
- Väestöliitto (2.10.2018) *Mitä on seksuaalisuus?* Saatavilla 29.08.2023
<https://www.hyvakysymys.fi/video/mita-on-seksuaalisuus/>
- Valtioneuvosto. (22.9.2022). *Hallitus esittää uutta vammaispalvelulakia*. Saatavilla 29.8.2023 <https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/hallitus-esittaa-uutta-vammaispalvelulakia>
- Vammaisuus. (20.4.2022). *Teoksessa Vammaispalvelujen käsikirja*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/vammaisuus-yhteiskunnassa/vammaisuus>
- Vehkalahti, K. (2019). *Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät*. Finn Lectura
- Virtanen, J. (14.2.2023b). *Apuvälineet ja seksuaalisuus*.
<https://verneri.net/yleis/apuvalineet-ja-seksuaalisuus>

Virtanen, J. (14.2.2023a). *Sairaudet ja seksuaalisuus*.

<https://verneri.net/yleis/sairaudet-ja-seksuaalisuus>

Vuori, J. (i.a.) *Laadullinen sisällönanalyysi*. Saatavilla 16.3.2023.

<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/laadullinen-sisallönanalyysi/>

Ydinasia. (i.a.) *Kuvat kommunikoinnissa*. Saatavilla 19.5.2023.

<https://ydinasia.humak.fi/ydinasiat/kuvakommunikointi/>

Yhdenvertaisuusvaltuutettu. (15.8.2023) *Lausunto vammaispalvelulain*

voimaantumalon siirtämisestä. <https://syrjinta.fi/-/lausunto-vammaispalvelulain-voimaantumalon-siirtamisesta>

Yhdenvertaisuusvaltuutettu. (i.a. a.-b) *Positiivinen erityiskohtelu*. Saatavilla

19.5.2023. <https://syrjinta.fi/positiivinen-erityiskohtelu>

Yhdenvertaisuusvaltuutettu. (i.a. a.-a) *Vammaisten henkilöiden oikeudet*.

Saatavilla 19.5.2023. <https://syrjinta.fi/vammaisten-henkiloiden-oikeudet>

Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, 31.5.2016.

https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2016/20160027/20160027_2

Åberg, L. (8.9.2023) *Kehitysvammaisuus*. Teoksessa Duodecim Lääkärikirja.

Kustannus Oy Duodecim. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00556>

LIITE 1. KYSELYLOMAKE

Kuvakommunikaation hyödyt seksuaaliterveydestä kommunikoitaessa- kysely

* Pakollinen

Opinnäytetyö info

Olemme Anna Jylhä ja Severina Hujanen. Opiskelemme Diakonia-ammattikorkeakoulussa sosionomeiksi. Teemme opinnäytetyötä aiheenamme: "Kuvakommunikaation hyödyt seksuaaliterveydestä kommunikoitaessa". Opinnäytetyömme yhteistyökumppanina toimii Selkoseks. Opinnäytetyössä toteutamme kyselytutkimuksen, jonka avulla perehdymme miten ammattilaiset hyötyvät kuvakommunikaatiosta seksuaalisuuden teemoista kommunikoitaessa.

Vastauksia arvioimme laadullisella sisällysanalyysillä. Tutkimuskysymyksinä toimii mitä hyötyjä kuvakommunikaatiosta on seksuaaliterveydestä kommunikoitaessa ja miten ammattilaiset hyötyvät kuvakommunikaatiosta seksuaaliterveydestä kommunikoitaessa. Vastaukset tulevat ainoastaan opinnäytetyökäyttöön. Aineisto tuhoetaan opinnäytetyön hyväksynnän jälkeen.

Kyselylomakeen täyttö vie n. 10-20 minuuttia.

Toivomme, että vastauksissanne ette kerro asiakkaiden nimiä tai selkeitä tunnistettavia piirteitä asiakkaistanne ja muistatte myös oman yksityisyyden suojanne.

Jos sinulla on kysyttävää opinnäytetyöhömmä liittyen voit olla meihin yhteydessä anna.jylha@student.diak.fi ja

severina.hujanen@student.diak.fi

1. Missä työskentelet? *

- Vammaistyössä
- Vanhustyössä
- Lastensuojelu
- Mielensterveys- ja päihdetyö
- Varhaiskasvatus
- Opetus- ja kasvatustyö
- Muu

2. Mihin ammattiryhmään kuulut? *

- Sosionomi
- Lähihoitaja
- Toimintaterapeutti
- Lääkäri
- Sosiaalityöntekijä
- Ohjaaja
- Muu

3. Oletko käyttänyt kuvakommunikaatiota apuna työssäsi? *

- Kyllä
- En

4. Kuinka usein käytät työssäsi kuvakommunikaatiota? *

- Päivittäin
- Muutamana kerran viikossa
- Viikottain
- Kuukausittain
- Harvemmin kuin kuukausittain

5. Minkä asiakasryhmän kanssa olet käyttänyt kuvakommunikaatiota? *

Kirjoita vastaus

6. Millaisissa tilanteissa olet käyttänyt kuvakommunikaatio? *

Kirjoita vastaus

7. Koetko kuvakommunikaatiosta olevan hyötyä työssäsi? *

Kyllä

En

8. Jos vastasit kysymykseen 7 kyllä -Millaisia hyötyjä koet kuvakommunikaation käytöstä olevan?

Kirjoita vastaus

9. Koetko kuvakommunikaatiosta olevan hyötyä seksuaaliterveyden teemoista kommunikoidessa? *

Kyllä

Ei

10. Jos vastasit kysymykseen 8 kyllä - Kerro mitä hyötyjä koet kuvakommunikaatiosta olevan seksuaaliterveyden teemoista kommunikoidessa?

Kirjoita vastaus

11. Mitä haasteita koet kuvakommunikaatioon liittyvän? *

Kirjoita vastaus

12. Miten tärkeänä koet seksuaalisuudesta ja seksuaaliterveydestä keskustelun omassa työssäsi? *

1

2

3

4

5

13. Minkälaisista seksuaalisuuden ja seksuaaliterveyden teemoista olet keskustellut? *

Kirjoita vastaus

14. Oletko käyttänyt apuna kuvakommunikaatiota kun keskustellette seksuaalisuuden ja seksuaaliterveyden teemoista? *

Kyllä

En

15. Millaisia kuvia olet käyttänyt kuvakommunikonnissa kun olet keskustellut seksuaalisuudesta ja seksuaaliterveydestä? *

Kirjoita vastaus

16. Oletko kuullut Selkoseksin tuottamista kuvakommunikaatio materiaaleista? *

Kyllä

En

17. Jos olet kuullut Selkoseks-palvelusta, oletko käyttänyt heidän tarjoamia kuvakommunikaation materiaaleja hyödyksi?

Kyllä

En

Lähetä

Tämä on lomakkeen omistajan luomaa sisältöä. Lähettämäsi tiedot lähetetään lomakkeen omistajalle. Microsoft ei ole vastuussa asiakkaidensa suojaus- tai tietosuojakäytännöistä, mukaan lukien tämän lomakkeen omistajan käytännöistä. Älä koskaan luovuta salasanaa kenellekään.

Palvelun tarjoaa Microsoft Forms |

Tämän lomakkeen omistaja ei ole antanut tietosuojalausuntoa siitä, miten vastaustietojasi käytetään. Älä luovuta henkilökohtaisia tai arkaluonteisia tietoja.

| [Käyttöehdot](#)